

Obsah

Úvod.....	- 3 -
1 Migrace – historie a současnost	- 7 -
1.1 Migrace, základní pojmy, ovlivňující faktory	- 8 -
1.1.1 Analýza migračních trendů Evropa 2015	- 13 -
1.2 Migrační politika státu.....	- 14 -
1.3 Dopady migrace na ČR	- 17 -
2 Podmínky pobytu cizinců na území ČR.....	- 21 -
2.1 Pobytu na základě víza	- 21 -
2.2 Dlouhodobé pobytu	- 25 -
2.2.1 Zaměstnanecká karta	- 28 -
2.2.2 Modrá karta	- 30 -
2.3 Povolení k trvalému pobytu.....	- 31 -
3 Legislativní rámec	- 33 -
3.1 Mezinárodní ochrana, azyl, doplňková ochrana.....	- 33 -
3.2 Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky.....	- 34 -
3.3 Legislativa České republiky	- 35 -
3.3.1 Zákon o státním občanství (ZSO).....	- 36 -
3.3.2 Listina základních práv a svobod	- 37 -
3.4 Antiopresivní (antidiskriminační) přístup	- 37 -
4 Integrace	- 39 -
4.1 Koncepce integrace cizinců.....	- 39 -
4.2 Role státu ve vztahu k integraci.....	- 41 -
4.3 Nestátní organizace	- 46 -
4.4 Index MIPEX	- 50 -
5 Sociální práce s migranty	- 52 -
5.1 Sociální potřeby migrantů	- 53 -
5.2 Znalosti a dovednosti nutné pro práci s migranty.....	- 55 -
5.3 Metodologie užívaná pro práci s migranty	- 58 -
6 Empirická část – výzkumné šetření.....	- 63 -
6.1 Cíl šetření, zvolené metody	- 64 -
6.2 Výsledky, zjištění	- 66 -
7 Diskuse	- 68 -
Závěr.....	- 71 -
Seznam použité literatury	- 74 -
Seznam obrázků	- 79 -

Seznam tabulek.....	- 79 -
Seznam příloh	- 79 -
Summary	- 80 -
Přílohy	- 81 -

Úvod

Cílem bakalářské práce je na základě literární rešerše oborových teorií analyzovat uplatnění migrantů na trhu práce České republiky v kontextu sociální práce. Téma práce bylo zvoleno s ohledem na praktickou potřebu autorky. V době volby tématu nebylo možné předpokládat současný rozsah problému s migrací.

Zvolené metody zpracování

Bakalářská práce byla zpracována na základě literární rešerše dostupných pramenů včetně elektronických zdrojů. V teoretické části byla využita analýza a komparace, v empirické části byly aplikovány teoretické poznatky společně s dotazníkovým šetřením. Syntéza poznatků je provedena v závěrech bakalářské práce.

Žijeme v přelomovém období. Nejen co se týče počátku nového tisíciletí, ale také rozsáhlých změn, kterými lidstvo vzhledem k procesu globalizace (např. dostupnost prostředků rychlé a relativně levné dopravy a s ní související migrace) prochází. Nastala doba bezprecedentního setkávání a prolínání kultur – doba kulturní rozmanitosti v nejširším slova smyslu. Dnes lze sociokulturní realitu většiny zemí světa považovat za multikulturní v tom smyslu, že na relativně malém prostoru spolu žijí a komunikují příslušníci dvou či více navzájem odlišných kultur včetně náboženského vyznání. Z důvodu kolonizace v 18. a 19. století, dekolonizace, masové migrace v 20. a 21. století se z mnoha evropských národních států staly či stávají země, jež jsou kulturně nehomogenní, jsou rozmanité.

Od poloviny 20. století je v západní Evropě otázka kulturní rozmanitosti tématem, kterým se tyto státy musí zabývat, v důsledku příchodu levné pracovní síly a sílící migrace zejména z bývalých evropských kolonií. Do popředí se dostala otázka, zda vůbec a jak integrovat do národních států lidi pocházející z jiné kultury, z agrárních společenství a vyznávající jiné náboženství, ponejvíce islám. Migranti totiž oproti očekáváním často udržovali a udržují kontakty se svou mateřskou zemí i se spoluobčany usazenými v jiných evropských zemích. Jsou tedy vázáni nejen na „hostitelskou“ zemi (s jejich enklávami, komunitami), ale i na zemi původu (s jejich rodinami či příbuznými). Z tohoto úhlu pohledu se očekávaná asimilace¹ stává pouhým neuskutečnitelným ideálem.

¹ (z lat. *ad-similare*, při-podobnit, přizpůsobit) v sociologii a v kulturní antropologii znamená přizpůsobení menšiny nebo přistěhovalce okolní většinové společnosti. Zahrnuje ovládnutí a přijetí většinového jazyka,

Postupně západoevropské státy čelily konfliktu mezi snahou domácích obyvatel asimilovat ty cizí na jedné straně a ochotou na politické úrovni uznat kulturní odlišnosti přistěhovalců (s potenciálně nebezpečnými důsledky) na straně druhé. Z toho vzešly dvě alternativy, které tvoří krajní póly velké škály variant, jsou to xenofobní nacionalismus² na jedné straně a kulturní pluralismus či multikulturalismus na druhé straně. Velkou skupinu tvoří totiž tzv. přistěhovalci, kteří v jednotlivých vlnách migrují do cílových zemí euro-americké civilizace hlavně od počátku 20. století, a dnešní vlna migrace dosáhla nebývalých rozměrů.

Jev, který současnou realitu mnoha měst, regionů a států interpretuje a hodnotí, je zván multikulturalismus. Ovšem v interpretaci a hodnocení této reality nejsou jednotliví autoři jednotní, i vzhledem k tomu, že termín multikulturalismus není zcela přesně stanoven, není definován³.

Současné dění v mnoha evropských státech, Českou republiku nevyjímaje, ukazuje, že není jednoduché uvádět multikulturní soužití do praxe. Ústřední otázkou se v praktické rovině ukazuje sladění vzájemně protichůdných koncepcí – na jedné straně individuální lidská práva, na druhé straně práva kulturní, menšinová. Jedna věc je vytvoření legislativy a druhá je praktická realizace takových práv. Před vědci i politickými reprezentacemi stojí celá řada nezodpovězených otázek: „Jak můžeme integrovat lidi jiného původu nebo kultury, aniž bychom tuto kulturu převzali? Jak lze vytvářet prostor pro autonomii a pluralitu, usměrňovat sociální protiklady? Kde leží hranice tolerance některých kulturních praktik imigrantů, ať již se to týká nošení muslimských šátků ve školách či židovského a muslimského rituálního zabíjení zvířat? Jaké nástroje zvolit k integraci etnicky odlišných skupin lidí? A v jakých oblastech našeho života je aplikovat?“⁴ A jak se vypořádat ze současnými výhrůžkami původním evropským obyvatelům právem „šaría“⁵?

Islám prý dokáže rozvinout svoji moderní civilizaci jen tehdy, když odmítne západní vzory a vrátí společnost k šarii – základnímu náboženskému zákonu země. Političtí islamisté se starají o moc, a ne o duši muslima, který je mobilizován jen za účelem dosažení politického cíle,

obyčejů a kultury alespoň v té míře, aby odlišnosti nebránily ve společenském uplatnění, ale může znamenat i úplné splynutí s většinovou společností.

² je to situace státu, jehož obyvatelstvo pociťuje obavy ze ztráty vlastní síly, z toho, že stát jaksi "upadá".

³ DANICS Štefan a Tomáš KAMÍN. *Extremismus, rasismus a xenofobie*. Praha: PA ČR, 2005. s. 104.

⁴ Tamtéž. s. 105.

⁵ Ačkoli islámské právo neplatí oficiálně nikde v Evropě, komunity imigrantů se ovšem obracejí na své duchovní vůdce jako na autority.

a tím je nastolení teokracie⁶. Po londýnských ulicích se i u nás objevují islamistické výzvy. Otázka zní, do jaké míry představují hrozbu pro naši společnost. V České republice žijí tisíce muslimů, ale praktikujících je méně, scházejí se v Praze, Brně, Teplicích a Karlových Varech.

V sousedním Německu jsou silně zastoupeni Turci, kteří tam přišli za prací. Dostali práci, byli ekonomicky integrováni, ale tím jejich integrace skončila, jejich politická integrace byla ztížena, měli zůstat cizinci. Tyto představy se rozplynuly, když si začali přivážet své rodiny. Dochází k větší islamizaci této komunity než u nás a mladí Turci souhlasí s tzv. vraždami ze cti, protože jsou vedeni v rodině v duchu patriarchální tradice. K těmto vraždám, zejména mladých dívek a žen, docházelo v rodinách imigrantů již od 50. let. Tato tradice souvisí s islámem, ženy jsou indikátorem cti, protože jejich cudnost při vstupu do manželství představuje čest rodiny. Poslední desetiletí zůstává přistěhovalectví ožehavým politickým problémem Německa.

Ve Francii se zpočátku jednalo o problém integrace především muslimských obyvatel pocházejících mimo jiné z bývalých francouzských kolonií. Francouzská politika vůči přistěhovalcům byla založena na republikánském ideálu volnosti, rovnosti a bratrství. Podstatným rysem, který odlišoval tuto zemi od zbytku Evropy, byl důraz kladený na poskytování politických práv prostřednictvím relativně snadné naturalizace (získání občanství) a též ve víře v sílu asimilace francouzského národa. To přestalo platit v 70. letech 20. století, kdy se změnil charakter migrantů. Integrační možnosti Francie se vyčerpaly díky ekonomickým obtížím a také kvůli problémům náboženské integrace (muslimů) či obecně integrace zcela jiných kultur. Tento problém přetrvává dodnes a nyní se ještě zhoršuje. Francie nezná institut národních menšin. Buď je někdo občanem Francie (za cenu ztráty své kulturní identity), nebo není.

Multikulturalismus, migrace, formy a způsoby integrace migrantů v evropském kontextu jsou ve své teoretické i praktické podobě plně nejasností, dilemat i kritiky. Každý, kdo se zabývá zkoumáním soužití a vztahů mezi příslušníky různých kultur, cítí nyní potřebu se k tomu vyjádřit, ale také každý tomu přikládá různý smysl či význam. Jednoznačné hodnocení aktuální nepřehledné situace je značně obtížné. Odpůrci se například obávají, že v kulturně rozmanitých společnostech a státech hrozí ztráta sociální soudržnosti a rozpad základních hodnot, na kterých jsou vystavěny. Angela Merkel, současná kancléřka Spolkové republiky Německo se vyjádřila, že projekt multikulturalismu není funkční.

⁶ (z řečtiny *theos* = bůh, *kratein* = vládnout) je forma vlády, která se přímo odvolává na božskou moc a božské právo.

Vzhledem k aktuální situaci v této oblasti, tzv. „uprchlickou krizí“ do Evropské unie, se domníváme, že historicky bude možné, přes různé vlny migrace v historii Evropského kontinentu, rozdělit migraci do roku 2015 a po roce 2015, i vzhledem ke specifickým invaze migrantů do EU, zejména Německa, Francie či Anglie v současné době.

Hypotézy

- migranti přicházející do České republiky nemají v úmyslu zde získat státní občanství;
- významné procento legálních migrantů pochází z bývalých států Sovětského svazu;
- část z nich plánuje získat vysokoškolské vzdělání v ČR;
- čeští sociální pracovníci nejsou připraveni na specifika odborného sociálního poradenství pro migranty;
- je pravděpodobné, že se vysoce vzdělaní pracovníci ocitají na pracovních pozicích, které jsou pod úrovní jejich kvalifikace.

Základní literatura

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA (eds.) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd. Praha: SLON, 2009. 309 s. ISBN 978-80-7419-023-0.

DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme a odkud přicházíme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.

Pro uvádění odkazů v rámci této práce byla zvolena citační norma ČSN 690/2011 ve formě poznámky pod čarou, kde u zdrojů jsou uváděny odkazy ve zkrácené formě. Obligatorně uvedené zdroje jsou uvedeny v části „Použitá literatura“.

1 Migrace – historie a současnost

Přemísťování osob v prostoru je přirozený jev a provází lidstvo od jeho počátků. Dělo a děje se tak z nejrůznějších důvodů, ekonomických, politických, ekologických, sociálních, náboženských, atp. Lidé opouštěli svá původní sídla a hledali si dočasně či trvale nová místa přijatelnější pro jejich život.

...Když do těchto pustin vstoupil člověk, ať to byl kdokoliv – neznámo s kolika lidmi – hledaje příhodných míst k lidským příbytkům, přehlédl bystrým zrakem hory a doły, pláně a stráně, a tuším kolem hory Řípu mezi dvěma řekami, Ohří a Vltavou, prvá zřídil sídla, prvá založil obydlí a radostně na zemi postavil bůžky, jež s sebou na ramenou přinesl. Tehdy starosta, jehož ostatní jako pána provázeli, mezi jiným takto promluvil k své družině: „Druhové, kteří jste nejednou snášeli se mnou těžké trudy cesty po neschůdných lesích, zastavte se a obětujte oběť příjemnou svým bůžkům, jejichž zázračnou pomocí jsme konečně přišli do této vlasti, kdysi osudem nám přeurené. To jest ona, to jest ona země, kterou jsem vám – jak se pamatuji – častokráte sliboval, země nikomu nepoddaná, zvěře a ptactva plná, sladkým medem a mlékem vlhnoucí, a jak sami pozorujete, podnebím k obývání příjemná. Vody jsou všude hojné a nad obyčej rybnaté. Zde se vám nebude ničeho nedostávat, protože nikdo vám nebude škoditi. Ale když takový, tak krásný a tak veliký kraj jest ve vašich rukou, rozvažte, jaké by bylo vhodné jméno pro tu zemi.“ Ti hned, jako z božího vnuknutí, zvolali: „Poněvadž ty, otče, sloveš Čech, kde najdeme lepší nebo vhodnější jméno, než aby i země slula Čechy?“ ...⁷

Obrázek č. 1 Obraz Mikoláše Alše - Příchod Čechův na Říp.

Převzato: http://www.podripsko.cz/clanekId-9-clanek-na_rip_po_stopach_praotce_cecha.html. 2015.

⁷ Kosmova Kronika česká (přibližně 1120-25). Z latiny přeložil Karel Hrdina a Marie Bláhová; Úryvek z kapitoly II.

1.1 Migrace, základní pojmy, ovlivňující faktory

V této podkapitole popíšeme základní pojmy, které se vztahují k tématu bakalářské práce a ne vždy jsou užívány v adekvátním významu.

Migraci můžeme definovat jako proces, kdy jednotlivec nebo celá skupina lidí opouští místo nebo oblast, kde se narodili, a hledají jiné, lepší místo k životu. Migrace je přirozený jev, starý jako lidstvo samo. Pro příslušníky mnoha společností byla migrace přirozeným způsobem života.

Obrázek č. 2 Migrace.

Převzato: http://cdn.topwar.ru/uploads/posts/2014-09/1410324871_main.jpeg. 2015.

Dalším důležitým pojmem v kontextu této práce je pojem „**imigrace**“ – tímto pojmem označujeme proces přistěhování do země, většinou za účelem dlouhodobého pobytu, českým ekvivalentem tohoto pojmu je přistěhování.

Naopak pojem „**emigrace**“ – označuje proces opouštění území domovského státu s cílem dlouhodobého pobytu na území cizího státu, českým ekvivalentem emigrace je vystěhování. V této souvislosti ještě zmíníme pojem „reemigrace“, kterým označujeme proces, kdy obyvatelé nejprve emigrují a následně imigrují zpět na domovské území.

V minulosti České republiky a také po jejím osamostatnění velmi často zazníval v masmédiích pojem „**exil**“ označující původně trest vypovězení ze země, v současné době jím označujeme území cizího státu, kam jedinec či skupina zamířila poté, co byla donucena opustit území domovského státu.

Cizinec a státní občanství

Cizincem se podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, rozumí fyzická osoba, která není

státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie. V anglických textech jsou ekvivalentem pojmu „státní občanství“ výrazy „citizenship“, ale také „nationality“ (významový posun druhého výrazu). Okamžikem nabytí státního občanství České republiky sledovaná osoba přestává být v České republice cizincem. Taková osoba se naopak případně stává součástí příslušné národnostní menšiny a středem zájmu organizací a institucí pečujících o život národnostních menšin v ČR. Pro každý stát a celkově i pro Evropskou unii je důležitá srovnatelná evidence cizinců na jejich území.

Základní zdroje informací o cizincích v ČR

Ministerstvo vnitra

- Informační systém evidence obyvatel;
- Cizinecký informační systém;
- Informační systém Azyl (Odbor azylové a migrační politiky);
- Evidence Odboru všeobecné správy (evidence státního občanství).

Ministerstvo práce a sociálních věcí

- Systém OKpráce (Sekce prezidiální – Odbor analýz a statistik, Sekce politiky zaměstnanosti a trhu práce);
- Hodnocení působení zahraničních pracovníků na trhu práce ČR (Odbor realizace služeb zaměstnanosti);
- Statistiky k projektu „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ (Odbor EU a mezinárodní spolupráce).

Ministerstvo průmyslu a obchodu

- Informační systém Registr živnostenského oprávnění (živnostenský rejstřík), (Oddělení evidence a informačních služeb, Odbor živností);

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

- Statistika vzdělávání cizinců (Ústav pro informace ve vzdělávání).

Ministerstvo spravedlnosti

- Centrální evidence vězňů;
- Statistické listy soudní a státního zastupitelství.

Ministerstvo zdravotnictví

- Národní registr hospitalizovaných;
- Národní registr potratů;
- Informační systém orgánů ochrany veřejného zdraví (registr tuberkulózy);
- Výkazy o čerpání zdravotní péče cizinci (Program statistických zjišťování);
- Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR).

Český statistický úřad

- Sčítání lidu, domů a bytů;
- Výběrové šetření pracovních sil;
- Šetření struktury mezd (Informační systém o průměrném výdělku).

Faktory ovlivňující migraci

Push faktor – z anglického slova „push“ - tlačit, nutit, prosazovat. Jde o negativní skutečnost, která je natolik dynamická, že vyhání obyvatele ze země pobytu, např. ozbrojený konflikt, pronásledování, nevyhovující environmentální podmínky, absence kvalitního vzdělávání a pracovních příležitostí, atp.

Pull faktor – z anglického slova „pull“ - táhnout, přitahovat, lákat. Jde o pozitivní skutečnost, která láká obyvatele země pobytu k přesídlení na území jiného státu, např. vysoká životní úroveň, pracovní a ekonomické příležitosti, rozmanité spektrum vzdělávacích institucí.

Typologie migrace

Typologii migrace můžeme rozčlenit do několika základních kritérií – tzv. kritériální model migrace.

Kritérium lokalizace

- Migrace může být **mezinárodní**; hovoříme o ní, dochází-li k migraci mezi státy. Dále lze rozlišit, jedná-li se o migraci kontinentální či mezikontinentální:
- jedná-li se o migraci kontinentální, lze ji dále specifikovat a pak hovoříme o migraci regionální (např. region střední Evropy, či zemí Visegrádu).
- Migrace může být **interní**; o té hovoříme, pokud dochází k migraci uvnitř státu. V případě interní migrace lze rovněž dále specifikovat migraci regionální či lokální.

Kritérium příčiny

- **Dobrovolná** migrace – migrace, které předchází akt vědomé, dobrovolné volby a zpravidla sem spadá pracovní migrace, migrace z důvodů sjednocení rodin, migrace za účelem studia apod.
- **Nedobrovolná** migrace – migraci, které předchází akt nedobrovolného rozhodnutí migrovat. Může se jednat o důvody politické, náboženské, environmentální apod. Dále můžeme specifikovat:
 - vnucená migrace je důsledkem nerovných mocenských vztahů mezi lidmi, kdy má někdo moc a sílu vnutit druhé straně migrovat. O vnucené migraci hovoříme například v průběhu válek, kdy dochází k masovému vyhánění obyvatel. Jiným příkladem může být vnucená migrace v důsledku sociálního inženýrství (např. masové vnucené přesuny obyvatelstva v Čínské lidově demokratické republice při stavbě přehrady „Tři soutěsky“ znamenaly vystěhování více než 1 milionu obyvatel);

- vynucená migrace se může objevit například v důsledku nepříznivých environmentálních ohrožení jako je sucho, povodně, hladomor, epidemie, půdní eroze, dezertifikace apod.
- **Kritérium časovosti** – rozlišujeme permanentní migraci a dočasnou migraci⁸.

Biblická migrace

Podle současných tvrzení biblických archeologů nedošlo k hromadnému útěku Židů z Egypta během 13. století př. n. l. ani v jiném období. K tomuto závěru dospěli díky prozatímní neexistenci archeologického objevu, který by měl souvislost s pobytem velkého množství Židů v Egyptě. Dle biblického Exodu 12,37 by mělo jít o zhruba 600 000 mužů kromě dětí, dále množství lidu přimíšeného a také o velká stáda. Archeologové toto množství v současnosti téměř vylučují. Egypt měl v době nejdiskutovanější, tj. 13. stol. př. n. l., velmi silnou obranu své východní hranice, včetně strážních pevností. Není možné, aby takto masivní přesun otroků prchajících z Egypta zůstal bez povšimnutí. Stejně tak není jisté, že se takto mohutná skupina Izraelitů tou dobu v Egyptě vůbec nacházela. Současná archeologie této době přikládá skromné pozůstatky lovecko-sběračských a pastevecko-kočovních skupin po celém světě.

Ukázka cesty Hospodinova lidu z Egypta k hoře Choreb

Ex 12,31 Faraon si v noci povolává Mojžíše a Árona do svého domu a oznamuje jim, že mohou spolu s Izraelci Egypt opustit;

Ex 12,37 odchod z Ramesesu směrem do Sukótu;

Ex 13,20 putování ze Sukótu, utáboření se v Étamu na kraji pouště;

Ex 14,2 rozbití tábora před Pí-chírotem mezi Migdólem a mořem; dále táboření při moři naproti Baal-sefónu;

Ex 14,22 přechod přes Rákosové moře;

Ex 15,23 příchod do Mary;

Ex 15,27 příchod do Élimu;

Ex 16,1 příchod na poušť Sín;

Ex 17,1 putování z pouště Sín do Refidimu;

Ex 19,2 putování z Refidimu na Sínajskou poušť, lid dojde pod horu Choreb (Sinaj).

⁸ http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/149_149_david_henig_migrace.pdf. 2015.

Obrázek č. 3 Trasa biblického exodu.

Převzato: <http://wol.jw.org/cs/wol/ml/r29/lp-b/41>. 2015.

1.1.1 Analýza migračních trendů Evropa 2015

Jako informační zdroj byla využita analýza agentury „FRONTEX – květen 2015“, která byla zveřejněna 23. června 2015. Agentura FRONTEX je koordinátorem operativní spolupráce mezi jednotlivými státy EU v oblasti zabezpečení vnějších hranic. Úlohou FRONTEXU je též zpracovávání analýzy rizik a výzkum spojený s kontrolou vnějších hranic. Právě tomuto výzkumu EU vděčí za robustní analýzu počtu migrantů směřujících do Evropy.

Od 1. ledna 2015 do 31. června 2015 bylo detekováno na vnějších hranicích 153 000 migrantů. Oproti stejnému období loňského roku – 2014, kdy bylo na hranicích detekováno 61 500 migrantů, jde o nárůst o 149 %. V květnu roku 2015 vzrostl počet detekovaných o 26 %, ve vztahu k dubnu tohoto roku dosáhl počtu 50 500. S ohledem na sezónní trendy lze očekávat zvyšování migračních tlaků na všech trasách zejména v letním období. V případě srovnání s dubnem roku 2015 byl zaznamenán největší nárůst na území západní balkánské cesty (maďarsko-srbská pozemní hranice). V květnu 2015 na tomto území přesáhl počet zadržených migrantů 10 000. Za období mezi 1. lednem a 31. květnem 2015 bylo na této trase detekováno přes 50 000 migrantů, ve srovnání s rokem 2014 jde o nárůst o 880 %.

Jednou z hlavních tranzitních tras pro migranty, kteří vstoupili do EU skrze státní hranice Řecka a Bulharska, je trasa vedoucí směrem k Maďarské státní hranici. Tato trasa je považována

za jednu z bezpečnějších, ve srovnání s ostatními způsoby, které jsou využívány migranty ze středoasijských zemí a ze zemí Středního východu. Jízdné účtované převaděči na této trase je nižší. V květnu 2015 využilo tuto Středomořskou trasu celkově 19 000 migrantů,

od dubna 2015 zde došlo k 32% nárůstu.

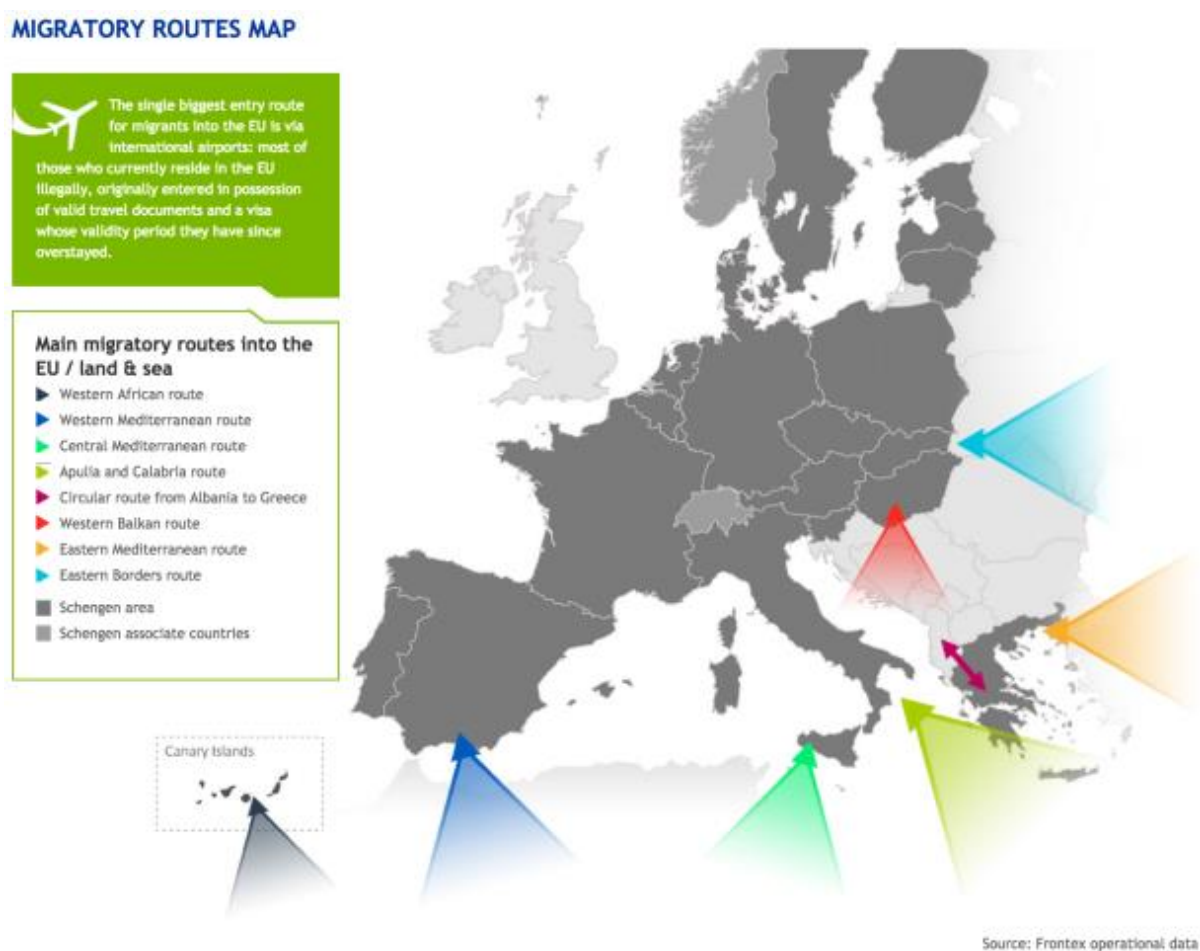
V období mezi 1. lednem a 31. květnem 2015 bylo na východě Středomoří detekováno více než 48 000 migrantů, což je téměř 5,5-krát vyšší číslo než v loňském roce. K takto vydatnému nárůstu dochází zejména díky zvýšenému počtu syrských a afgánských migrantů. Tato skupina je především velkou výzvou v oblasti přijímacích kapacit na řeckých ostrovech v Egejském moři. Migrační situace v části Středozemního moře je stále velmi obtížná. V květnu 2015 bylo v této oblasti detekováno více než 20 500 migrantů, což je nejvyšší měsíční úroveň v letošním roce. Ve srovnání s dubnem 2015 jde o 29 % nárůst.

V období mezi 1. lednem a 31. květnem 2015 dorazilo k vnější státní hranici Itálie přes 47 000 migrantů. Zde jde o mírný nárůst zhruba o 14 % oproti stejnému období roku 2014.

Většina migrantů, kteří od počátku roku dorazili do Itálie, pochází z Libye (přes 42 000), v mnohem menší míře z Egypta (1 740), Turecka (770), Řecka (719) a Tuniska (256).

Pokud srovnáme první kvartál roku 2014 a 2015, počty detekovaných migrantů v západním Středomoří stouply, a to jak na pozemní, tak na námořní hranici. U pozemní hranice Španělska je 108 % nárůst migrantů. Trasy z Maroka do Španělska vedou zejména mezi městy Ceuta a Melilla (více než 3 200 migrantů). Další zdokumentované trasy v této oblasti vedou z Alžírka k břehům Španělska. Rovněž na těchto trasách lze očekávat zvýšení přílivu migrantů v letních měsících.

Obrázek č. 4 Mapa migračních tras, květen 2015.

Převzato: Frontex operational data. <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map/>.2015.

1.2 Migrační politika států

„Na migrační politiku je možné pohlížet jako na soubor zákonů, nařízení a praktik týkajících se pohybu mezinárodních migrantů přes státní hranice a jejich pobytu na území cílové země. V širším smyslu lze za součást migrační politiky považovat i názory a postoje různých aktérů

(např. zaměstnavatelů, odborových svazů, politických stran, veřejnosti). Úžeji chápeme migrační politiku a to jako integrační a naturalizační - dvě navazující součásti, nikoliv jako podoblasti migrační politiky⁹.

Politikou státního občanství rozumíme soubor právních předpisů upravujících možnosti a podmínky nabývání státního občanství. Naturalizační politika je v podstatě její součástí a zabývá se podmínkami udělování státního občanství cizincům, tzv. naturalizace.

Z historických souvislostí plyne, že na začátku 90. let byla v Česku minimální zkušenost s tvorbou a realizací migrační politiky, který by regulovala vstup, pobyt a hlavně práci cizinců. Spíše byla přijímána dílčí liberální opatření. Česko bylo ve 20. století spíše emigrační zemí. Tvorba a realizace migrační politiky Česka je od vstupu do EU značně pod vlivem legislativy a doporučení EU. Je centralizovaná, s malým prostorem pro vstupování regionální samosprávy či nevládního sektoru. V posledních letech se dostává do popředí aktivní nábor zahraničních pracovních sil díky zvýšené poptávce.

S rozpadem východního bloku v 90. letech a s postupným začleňováním Česka do globalizovaného světa výrazně narůstala obousměrná mezinárodní mobilita. K nejvýznamnějším migračním vztahům Česka patří dlouhodobě migrační výměna se Slovenskem. Plyne to ze společného historického vývoje do roku 1992. Podmínky pro migraci mezi těmito dvěma státy lze v letech 1993 až 2003 srovnávat s dnešními podmínkami migrace v rámci EU. Občané ze Slovenska byli až do roku 1999 nejsilnější skupinou přistěhovalců do Česka. Po roce 2000 je postupně na této pozici nahradili občané Ukrajiny, kteří jednoznačně dominují od roku 2005. Další početnější skupiny patří občané Vietnamu, Ruska, Polska, Německa a v posledním období také občané Moldavska, Kazachstánu či Mongolska.

„Základní demografické charakteristiky cizinců pobývajících v Česku odpovídaly v podstatě obecně platným zákonitostem zahraniční migrace. Zastoupení žen mezi cizinci v Česku bylo mezi roky 2001 a 2008 stabilní a dosahovalo přibližně 40 %. Zatímco u cizinců s trvalým pobytem tvořil podíl žen asi 50 %, u dlouhodobých pobytů, které více souvisí s pracovní migrací, činil jejich podíl necelých 35 %. Nejvyšší zastoupení žen bylo mezi občany Ruska, Běloruska, Kazachstánu a Mongolska (50-60 %), naopak nízké podíly žen byly u občanů západoevropských zemí. To částečně potvrzovalo hypotézu autorů, že ze Západu přicházejí

⁹ DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme a odkud přicházíme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2010. s. 69.

spíše manažeři – muži, zatímco v imigraci z Východu je relativně vyšší zastoupení žen – zaměstnaných v tzv. sekundárním trhu práce ve zpracovatelském průmyslu a službách¹⁰.

Drbohlav dále uvádí, že od druhé poloviny 90. let mezi nejpočetnější ekonomicky aktivní cizince patří dlouhodobě občané Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu a Polska. Jejich podíl na celkovém počtu ekonomicky aktivních cizinců tvoří ca 80 %. Avšak charakter ekonomické aktivity u těchto skupin je odlišný. Občané Slovenska na trhu práce působí jako zaměstnanci v podobné struktuře jako čeští občané, polští občané mají nadprůměrné zastoupení ve zpracovatelském průmyslu a ve zpracování nerostných surovin. Vietnamští občané se koncentrují do skupin se živnostenským oprávněním na obchodní činnosti a občané Ukrajiny reprezentují krátkodobější migraci a méně kvalifikované profese.

Česko je i cílovou zemí pro žadatele o azyl. Počty žadatelů byly však relativně nízké, a míra úspěšnosti žadatelů je rovněž nízká – 4 % z téměř 88 tisíc žádostí za období let 1990 až 2008¹¹. S problematikou azylu souvisí skutečnost, že žadatelé po ukončení azylového řízení zůstávají u nás a zapojují se zde či jinde v EU do tzv. šedé ekonomiky, tj. nelegálních ekonomických aktivit. Přijíždějí sem rovněž jedinci obvykle z třetích zemí, legálně na turistické vízum, avšak následně se zapojují do pracovních aktivit v rozporu se zákonem. Další skupina osob je zapojena do šedé ekonomiky na základě tzv. švarcsystému – skrytého zaměstnávání.

Česká republika považuje boj s nelegální migrací za jednu z priorit migrační politiky. Mezi nejvýznamnější kroky, kterými se snaží omezit neoprávněné aktivity migrantů na svém území, patří např. zavedení povinnosti získat pracovní povolení i pro společníky (cizince) v právnických osobách a rovněž postupné zvyšování pokut zaměstnavatelům za nelegální zaměstnávání cizinců. Český přístup je také dlouhodobě odmítavý k jakýmkoliv formám regularizace, tj. k mechanismům a opatřením, kterými stát migrantům v neoprávněném postavení uděluje legální status.

V souvislosti se současnou migrační vlnou na evropský kontinent se ozývají hlasy podporující aktualizaci a důsledné dodržování „návrátové politiky“ jak EU, tak přímo i České republiky zejména v souvislosti s ekonomickou migrací.

¹⁰ DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme a odkud přicházíme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2010. s. 40-41.

¹¹ Tamtéž. s. 152.

1.3 Dopady migrace na ČR

Dominantním typem migrace do střední Evropy byla do roku 2015 pracovní migrace dočasného anebo cirkulačního charakteru. Proto i dopady migrace v těchto zemích jsou převážně soustředěny do ekonomické sféry. Migranti se vyznačovali vyšší mírou ekonomické aktivity a naopak nižší mírou nezaměstnanosti než domácí populace a i míra jejich závislosti na českém sociálním systému byla nízká. Zahraniční pracovníci představovali spíše doplněk na pracovním trhu než přímou konkurenci pro domácí pracovní sílu¹².

Nejvýznamnější dopady migrace v České republice lze stále pozorovat v ekonomické sféře. Je sice málo dostupných dat k hlubší analýze, přesto je zřejmé, že díky migrantům je podporován rozvoj nejdůležitějších oblastí ekonomiky. Role migrantů je však doplňková, nekonkurenční. Zároveň v České republice pracují i nelegální migranti.

Český systém sociálního zabezpečení nebyl do současné doby pro uprchlíky tak atraktivní jako třeba německý či švédský, a proto se Česko nijak výrazně nestávalo cílovou zemí pro uprchlíky ze zemí mimo EU.

Současné období je ekonomy charakterizováno jako období recese po globální finanční a ekonomické krizi. Tato začala již od roku 2007 v USA a v Česku se začala projevovat ve 2. polovině roku 2008. Ekonomická krize měla samozřejmě dopady jak na národní ekonomiky rozvinutých států, tak i na ekonomiky v rozvojových zemích. Je to dáno tím, že právě cizinci pracovali na nekvalifikovaných místech v odvětvích jako stavebnictví nebo zpracovatelský průmysl, tudíž byli nejvíce ohroženi ztrátou zaměstnání / práce.

„Vazba mezinárodních migrantů a ekonomik v nesnázích je samozřejmě komplikovanější a mnohovrstevná a netýká se pouze ztráty zaměstnání. Souvisí rovněž s měnicí se poptávkou a jejím uspokojováním cizí pracovní silou, s možným návratem do zdrojové země, s vyšší remitencí¹³ zasílaných migrantů domů, ale např. i s diskriminací a xenofobií ze strany majoritní společnosti. Opomenout nelze ani reakce migračních politik jak zdrojových tak zejména cílových zemí. Všechny tyto faktory jsou ve skutečnosti provázané a spolu související, nicméně jejich výsledné projevy jsou diferencovány v čase, prostoru, podle

¹² DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme a odkud přicházíme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2010. s. 134.

¹³ *Remittance* - finanční a jiné prostředky zasílané migranty ze země zaměstnání zpět do země původu. Pro rozvojové země jsou druhým nejvýznamnějším zdrojem kapitálu hned po přímých zahraničních investicích.

sektorů ekonomiky, podle migračního typu a dalších parametrů tzv. lidského kapitálu migranta apod.“¹⁴.

Česká republika se v době ekonomické krize také začala bránit, což vedlo k zavedení restriktivních opatření jak vůči cizincům obecně, tak i specificky vůči ekonomicky aktivním. Prvotním cílem bylo zamezení, anebo alespoň omezení jejich přístupu, vstupu cizinců na český pracovní trh. Došlo k pozastavení vydávání víz občanům z významnějších zdrojových zemí.

Od dubna 2009, bylo dočasně pozastaveno přijímání žádostí o vízum k pobytu nad 90 dnů na zastupitelských úřadech v Mongolsku, Moldavsku, Ukrajině, Vietnamu a Thajsku a byl také pozastaven projekt na výběr kvalifikovaných pracovníků. Také se zvýšil počet kontrol dodržování pracovněprávní legislativy, počet pokut zaměstnavatelů a také počet kontrol agentur ke zprostředkovávání zaměstnání¹⁵.

Kromě zmíněných ekonomických dopadů je vliv migrace na kulturní a demografické změny či

na hlubší změny sociálních struktur obyvatelstva u nás spíše okrajový. Je tomu tak jednak pro krátký čas od vstupu do EU, tak také vzhledem k tzv. cirkulační migraci (opakovaný pohyb mezi zdrojovou zemí a Českem).

„Etnické minority dosud nevytvořily výrazné územní koncentrace / enklávy uvnitř měst či regionů. Dosud také nevzniklo mnoho významnějších etnických kulturně-společenských a / anebo politických struktur, které by organizovaly život migrantů v Česku“¹⁶. Zde můžeme oponovat aktuální situaci v rámci Prahy 4 – Libuš, kde se koncentrují migranti z Vietnamu, mají zde své vzdělávací centrum, atp.

Cizinci v Česku mají ve srovnání s majoritní společností odlišné složení podle věku a pohlaví, které se však nijak výrazně neprojevuje v celé populaci, a nijak významně ji neomlazuje. Drbohlav uvádí, že v roce 2008 bylo 77 % cizinců v produktivním věku, v dětském věku 20 %, v poproduktivním věku 3 %.

¹⁴ DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme a odkud přicházíme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2010. s. 139.

¹⁵ V roce 2010 působilo v ČR 2150 agentur práce, z toho 1078 mělo povolení ke zprostředkování zaměstnání cizincům v ČR.

¹⁶ DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme a odkud přicházíme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2010. s. 158.

Tabulka č. 1 Zaměstnanost cizinců v ČR.

Rok	Cizinci s povolením (+ zelené karty)	Cizinci, kteří nepotřebují povolení	Cizinci s živnostenským oprávněním	Cizinci na trhu práce celkem	Podíl cizinců na počtu ekonomicky aktivních (v %)
1995	52 536	59 323	36 996	148 885	2,85
2000	40 080	63 567	61 340	164 987	3,17
2004	34 397	73 587	65 219	173 203	3,30
2005	55 210	96 826	67 246	218 982	4,04
2006	61 452	123 623	65 722	250 797	4,56
2007	85 351	145 185	65 802	296 938	4,99
2008	128 934	155 617	77 158	360 809	6,43
2009	73 714	156 995	87 743	318 462	5,58
2010	49 244	166 123	90 983	306 350	5,36
2011	36792	179 070	93 059	310 921	5,45

Převzato: Data ČMKOS. Vlastní úprava. 2015

Uvedená čísla zřetelně dokumentují pokles počtu cizinců, kteří musí mít pracovní povolení, v období po nástupu krize v roce 2008. Jejich úbytek byl vyvolán především propouštěním těchto zaměstnanců, jimž zprostředkovávaly zaměstnání agentury práce (jak dokumentuje předchozí tabulka). Na druhou stranu se i v tomto období zvyšoval počet cizinců, kteří povolení nepotřebují, tedy především ze států EU, zejména ze Slovenska, Polska, Bulharska a Rumunska.

Během roku 2011 a na začátku roku 2012 došlo ke zpřísnění podmínek pro zaměstnávání cizinců z tzv. třetích zemí. Bylo pozastaveno prodlužování povolení k zaměstnávání a nová povolení jsou vydávána jen na půl roku (v současné době ovšem je toto opatření revidováno). Od roku 2012 pak už agentury práce nemohou zprostředkovávat zaměstnání pro tyto cizince. Stále ale rostl počet cizinců pracujících na živnostenské oprávnění.

Tento jev dokumentuje, že příslušné legislativní normy v oblasti získávání živnostenských oprávnění jsou „měkčí“ než v oblasti pracovních povolení a umožňují určitý únik cizinců do této sféry. Další tisíce cizinců zde pracují jako majitelé společností s r.o. nebo v jiných podnikatelských pozicích. Jen pokud jde o cizince v rámci s.r.o., uvádí se počet 174 000 osob v březnu 2012.

Bohužel v letech 2012 a 2013 z důvodu zavádění nového informačního systému jsou k dispozici pouze kvalifikované odhady celkového počtu zahraničních pracovníků. Podle tohoto odhadu bylo v ČR zaměstnáno **v roce 2012** celkem asi **270 000** cizinců, z toho pak kolem 200 000 osob ze zemí EU / EHP a Švýcarska. Z toho počet osob na „klasické“ povolení k zaměstnání“ poklesl na necelých 30 000. **V roce 2013** se odhadovalo, že počet cizinců s povolením k zaměstnání poklesl na **25 000**.

Pro rok 2014 už existují přesnější evidence cizinců, kteří se pohybují na českém trhu práce v postavení zaměstnanců, **k 31. prosinci 2014** bylo evidováno v ČR **celkem 260 999 osob**, přičemž osob s různými typy pracovních povolení (zaměstnanecké karty, povolení k zaměstnání, modré karty a zelené karty) bylo 20 749 a počet osob, které nepotřebují pracovní povolení (občanů zemí EU plus některé specifické pozice), činil 196 345.

Je tedy evidentní, že dále pokračuje pokles osob, které potřebují nějaký typ pracovního povolení, a roste především počet lidí, kteří přicházejí z nových či novějších členských zemí EU. Rozklíčujeme-li totiž cizí státní příslušníky podle státní příslušnosti, pak největší podíl připadá na Slovensko (129 218), za ním jsou pak občané Polska (19 516), Rumunska (13 755) a Bulharska (13 685)¹⁷.

¹⁷ *Analýza zaměstnanosti a situace na trhu práce v roce 2014*. Praha: ČMKOS. Květen 2015.

2 Podmínky pobytu cizinců na území ČR

Pokud se cizinec z třetích zemí z nějakých důvodů rozhodne pobývat na území České republiky, musí předtím splnit některou / některé z dále uvedených podmínek.

2.1 Pobyty na základě víza

Vízum k pobytu do 90 dnů (krátkodobé)

Toto vízum, jinak nazývané také krátké, krátkodobé či Schengenské, popřípadě označované jako jednotné vízum, je platné pro jeden či více vstupů na území EU. Svého držitele opravňuje

k pobytu na území Schengenského prostoru. Délka trvání pobytu je vyznačena datem na vízu, avšak délka souvislého pobytu, ani celková délka po sobě jdoucích pobytů na území schengenského prostoru nesmí přesáhnout hranici 90 dnů během každých 180 dnů. Udělení krátkodobých víz spadá pod Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV ČR).

Žádost o prodloužení doby platnosti krátkodobého víza se vyřizuje na odborech cizinecké policie krajských ředitelství PČR, konkrétně na odděleních pobytových agendě a to na základě lokality, kterou cizinec ohlásil pro svůj pobyt.

Nutnou podmínkou však je, že doba nepřetržitého pobytu ani celková doba po sobě následujících pobytů na území schengenského prostoru nesmí přesáhnout 90 dnů během každých 180 dnů.

Vízum k pobytu nad 90 dnů (dlouhodobé)

Žádost o dlouhodobé vízum za účelem vyžadujícím pobyt na území ČR delší než 3 měsíce lze podat na zastupitelském úřadě ČR v zahraničí. Žádost se podává pouze na zastupitelském úřadě ve státě, jehož je cizinec občanem, popřípadě ve státě, který vydal jeho cestovní doklad, nebo ve státě, ve kterém má povolen dlouhodobý nebo trvalý pobyt. Splnění této podmínky se nevyžaduje, jde-li o cizince, který je občanem státu uvedeného v seznamu zemí, jejichž státní příslušníci jsou oprávněni žádost o udělení dlouhodobého víza podat na kterémkoli zastupitelském úřadě ČR¹⁸.

¹⁸ Vyhláška č. 429/2010 Sb., stanovící výjimky z povinnosti cizince požádat o vízum nebo povolení k pobytu na místně příslušném zastupitelském úřadu.

Žádost o dlouhodobé vízum lze na území ČR podat pouze v zákonem stanovených případech. Je nutné ji podávat na předepsaném formuláři, ke kterému se doloží všechny zákonem stanovené náležitosti. Vždy se předkládají originály nebo úředně ověřené kopie dokumentů. Všechny předkládané dokumenty (s výjimkou cestovního dokladu) musí být vyhotoveny v českém jazyce nebo do češtiny úředně přeloženy.

K žádosti o udělení dlouhodobého víza je cizinec povinen standardně předložit:

- cestovní doklad (originál);
- dvě fotografie, pokud nebude pořízen obrazový záznam cizince;
- doklad o zajištění ubytování po dobu pobytu na území;
- doklad potvrzující účel pobytu na území;
- prostředky k pobytu na území.

Na požádání je cizinec povinen dále předložit:

- doklad obdobný výpisu z evidence Rejstříku trestů, vydaný státem, jehož je cizinec státním občanem, jakož i státy, v nichž pobýval v posledních 3 letech nepřetržitě po dobu delší než 6 měsíců, nebo čestné prohlášení v případě, že tento stát takový doklad nevydává (nevyžaduje se od cizince mladšího 15 let);
- lékařskou zprávu, že netrpí závažnou nemocí (tj. nemocí uvedenou ve vyhlášce č. 274/2004 Sb.)¹⁹.

Po kladném vyřízení žádosti je žadatel povinen zastupitelskému úřadu ČR před vyznačením víza předložit doklad o cestovním zdravotním pojištění²⁰, které odpovídá stanoveným podmínkám (nevyžaduje se, pokud je cizinec účastníkem veřejného zdravotního pojištění anebo jsou-li náklady zdravotní péče hrazeny na základě mezinárodní smlouvy nebo pokud cizinec prokáže, že je zdravotní péče hrazena jiným způsobem), a na požádání rovněž doklad o zaplacení pojistného uvedeného na dokladu o cestovním zdravotním pojištění.

Řízení o žádosti

Zastupitelský úřad (ZÚ) ČR je příslušný pouze k přijetí podávané žádosti o udělení dlouhodobého víza, orgánem příslušným k jejímu vyřízení je Ministerstvo vnitra (MV ČR). ZÚ v průběhu řízení komunikuje s žadatelem, vyzývá ho k pohovoru, nebo jej vyzve

¹⁹ Vyhláška č. 274/2004 Sb., kterou se stanoví seznam nemocí, které by mohly ohrozit veřejné zdraví, a seznam nemocí a postižení, které by mohly závažným způsobem ohrozit veřejný pořádek.

²⁰ <http://www.mvcr.cz/clanek/doklad-o-cestovnim-zdravotnim-pojistenim-pri-pobytu-delsim-nez-90-dnu.aspx>. 2015.

k převzetí víza. Řízení o žádosti podléhá režimu Zákona o pobytu cizinců²¹, vybraným částem Správního řádu²², a případně dalším souvisejícím zákonům.

V případě, že k žádosti nebyly předloženy předepsané náležitosti nebo trpí-li žádost jinými vadami, může ZÚ ČR nebo MV ČR v průběhu řízení vyzvat žadatele k pohovoru, požádat o doplnění náležitostí k žádosti; ZÚ ČR je rovněž oprávněn snímat otisky prstů či pořizovat obrazový záznam žadatele.

Žádost o udělení dlouhodobého víza se považuje za nepřijatelnou, pokud:

- k ní nebyly předloženy všechny zákonem stanovené náležitosti;
- bylo odmítnuto pořizování otisků prstů nebo obrazového záznamu;
- nebyla podána na stanoveném formuláři;
- nebyla podána na příslušném zastupitelském úřadě.

V takovém případě ZÚ cizinci, který podal nepřijatelnou žádost o udělení dlouhodobého víza, vrátí formulář žádosti, veškeré předložené náležitosti a správní poplatek – současně jej informuje i o důvodech, pro které je žádost považována za nepřijatelnou.

Žádost o udělení dlouhodobého víza je nezbytné podávat vždy osobně, pouze v odůvodněných případech může ZÚ ČR od této povinnosti upustit. Dokumenty, k jejichž doložení byl žadatel MV ČR vyzván, se dokládají vždy ve stanovených lhůtách. Nedoložení náležitostí je důvodem pro neudělení víza. Během řízení se mohou dokládat i jiné dokumenty, považované za důležité pro posouzení podané žádosti. Cestovní doklady je nutno předkládat vždy osobně.

Zákonem o pobytu cizinců pro vyřízení žádosti o udělení dlouhodobého víza je stanovena standardně lhůta 90 dnů ode dne podání žádosti, ve zvlášť složitých případech do 120 dnů ode dne podání žádosti a ve vybraných případech (za účelem studia, pedagogické činnosti nebo výzkumu) do 60 dnů ode dne podání žádosti. Toto vízum opravňuje k opakovanému vycestování a vstupu na území ČR.

Rozhodnutí o udělení dlouhodobého víza: v případě kladného posouzení žádosti se s žadatelem ZÚ ČR, na kterém žádost podal, spojí - ve většině případů emailem - a domluví termín převzetí dlouhodobého víza.

²¹ Předpis č. 101/2014 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

²² Správní řád - č. 500/2004 Sb.

Rozhodnutí o neudělení dlouhodobého víza: MV ČR dlouhodobé vízum neudělí, např. jestliže:

- se cizinec na požádání MV ČR nebo zastupitelského úřadu ČR nedostaví k pohovoru nebo nepředloží ve stanovené lhůtě doklady za účelem ověření údajů uvedených v žádosti o dlouhodobé vízum nebo jestliže se i přes provedení pohovoru nebo vyhodnocení předložených dokladů nepodaří tyto údaje ověřit;
- cizinec vyplní žádost o udělení dlouhodobého víza nepravdivě;
- předložil padělané anebo pozměněné náležitosti nebo údaje podstatné pro posouzení žádosti v nich uvedené neodpovídají skutečnosti;
- cizinec je nežádoucí osobou;
- cizinec je zařazen do Schengenského informačního systému;
- je důvodné nebezpečí, že by mohl při svém pobytu na území ohrozit bezpečnost státu, závažným způsobem narušit veřejný pořádek nebo ohrozit mezinárodní vztahy České republiky;
- je důvodné nebezpečí, že by mohl při svém pobytu na území jiného schengenského státu ohrozit jeho bezpečnost nebo v něm závažným způsobem narušit veřejný pořádek anebo ohrozit mezinárodní vztahy schengenských států;
- je důvodné podezření, že trpí nemocí, která je uvedena v seznamu stanoveném vyhláškou Ministerstva zdravotnictví (Vyhláška č. 274/2004 Sb.);
- před vyznačením dlouhodobého víza nepředloží doklad o cestovním zdravotním pojištění, které odpovídá stanoveným podmínkám, a na požádání doklad o zaplacení pojistného uvedeného na dokladu o cestovním zdravotním pojištění;
- jsou zjištěny skutečnosti nasvědčující tomu, že cizinec po skončení pobytu stanoveného dlouhodobým vízem neopustí území nebo že dlouhodobé vízum hodlá zneužít k jinému účelu, než uvedl v žádosti o udělení dlouhodobého víza²³.

V případě neudělení dlouhodobého víza MV ČR písemně informuje cizince o důvodech neudělení dlouhodobého víza – v takovém případě je možné ve lhůtě do 15 dnů ode dne doručení informace o neudělení dlouhodobého víza požádat přímo MV ČR o nové posouzení důvodů neudělení víza. MV ČR písemně informuje o výsledku nového posouzení důvodů neudělení dlouhodobého víza ve lhůtě do 60 dnů.

²³ <http://www.mvcr.cz/clanek/vizum-k-pobytu-nad-90-dnu-dlouhodobem.aspx>. 2015.

2.2 Dlouhodobé pobyty

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu jsou cizinci oprávněni podat na území ČR na pracovišti MV ČR, pokud:

- na území pobývají na vízum k pobytu nad 90 dnů a
- hodlají na území přechodně pobývat po dobu delší než 6 měsíců a
- trvá-li zároveň stejný účel pobytu (existují výjimky např. v případě modré karty, sloučení rodiny, vědeckých pracovníků).

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu bez předchozí podmínky pobytu na vízum k pobytu nad 90 dnů lze ve stanovených případech podat na ZÚ ČR (studium, vědecký výzkum, společné soužití rodiny, rezident jiného členského státu EU, modrá karta a zelená karta).

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu na území je obecně povinen podat žadatel nejdříve 90 a nejpozději 14 dnů před uplynutím platnosti víza k pobytu nad 90 dnů. V případě, že podání žádosti v této lhůtě zabrání důvody na vůli žadatele nezávislé, je žadatel oprávněn tuto žádost podat do 3 pracovních dnů po zániku těchto důvodů.

Pokud doba platnosti víza k pobytu nad 90 dnů uplyne před rozhodnutím žádosti o povolení dlouhodobého pobytu a pokud byla žádost podána v uvedené lhůtě, považuje se vízum za platné do doby nabytí právní moci rozhodnutí o podané žádosti. Tuto skutečnost lze potvrdit umístěním tzv. „překlenovacího štítku“²⁴ do pasu žadatele²⁵.

Žádost se opět podává na předepsaném formuláři, s doložením všech nezbytných náležitostí uvedených jednotlivě pro vybrané účely pobytů. Vždy se předkládají originály nebo úředně ověřené kopie dokumentů. Všechny předkládané dokumenty musí být vyhotoveny v českém jazyce nebo do češtiny úředně přeloženy²⁶. Cizozemské veřejné listiny musí být navíc opatřeny vyšším ověřením (apostila, superlegalizace)²⁷.

²⁴ slouží jako osvědčení o podání žádosti a je jím deklarována legálnost pobytu na území ČR do doby, než bude pravomocně rozhodnuto o podané žádosti. V tomto období překlenovací štítek umožňuje jeho držiteli cestovat z/do schengenského prostoru.

²⁵ <http://www.mvcr.cz/clanek/vizum-k-pobytu-nad-90-dnu-dlouhodobu.aspx>. 2015.

²⁶ také soudní, originální dokument je neodlučitelně svázán s překladem a opatřen doložkou, podpisem a pečeti překladatele, nejčastěji je překlad vázán trikolórovou šňůrkou, podrobnosti upravuje Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících.

²⁷ Zvláštní doložka - úřední ověření za účelem použití v zahraničí.

Řízení o žádosti k dlouhodobému pobytu

Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu se podává osobně, obdobně jako u krátkodobých pobytů, pouze u některých typů žádostí, které lze podat na ZÚ ČR, může ZÚ od této povinnosti upustit. V případě, že je žádost podána jiným způsobem (elektronicky, poštou, zmocněným zástupcem), řízení o žádosti není zahájeno, pokud se žadatel osobně nedostaví do 5 dnů na pracoviště MV ČR, kam byla žádost zaslána/podána. Dotčené pracoviště v těchto případech vyrozumí žadatele o skutečnosti, že řízení nebylo zahájeno, a vrací zpět žádost včetně případných příloh.

V případě podání žádosti na zastupitelském úřadě funguje ZÚ ČR jako prostředník mezi žadatelem a orgánem zodpovědným za rozhodnutí, tedy MV ČR. Zastupitelský úřad v průběhu řízení komunikuje s žadatelem, vyzývá ho k pohovoru, informuje o důvodech zamítnutí žádosti nebo vyzve, aby se dostavil k vyznačení víza nad 90 dnů za účelem převzetí povolení k pobytu.

Řízení o žádosti podléhá režimu zákona o pobytu cizinců, správního řádu²⁸ a případně dalších souvisejících zákonů.

V případě, že k žádosti nebyly předloženy předepsané náležitosti nebo trpí-li žádost jinými vadami, může být řízení o takové žádosti přerušeno. MV / ZÚ ČR v průběhu řízení může vyzvat žadatele k pohovoru, požádat o doplnění náležitostí a biometrických údajů²⁹. Doložení do žádosti se provádí osobně, prostřednictvím zmocněnce nebo poštou. Dokumenty se dokládají vždy ve stanovených lhůtách. Nedoložení náležitostí je důvodem pro zamítnutí žádosti.

Zákon o pobytu cizinců stanoví lhůty ode dne podání žádosti, ve kterých má MV ČR o žádosti rozhodnout. Lhůty se liší pro jednotlivé účely pobytu a je možné je dohledat v informacích jednotlivých kategorií. Pokud je řízení přerušeno, lhůta pro vydání rozhodnutí neběží. Tato lhůta neběží nebo je prodloužena v zákonem stanovených případech³⁰.

²⁸ Správní řád - č. 500/2004 Sb.

²⁹ Biometrické údaje jsou jedinečná specifika, kterými disponuje každý člověk a která umožňují jeho jasnou, automatizovanou identifikaci s využitím moderních technologií. Čím více biometrických údajů je obsaženo na jednom nosiči (např. v jednom čipu), tím přesnější je identifikace a nesnadnější zneužití cizí identity. K biometrickým údajům patří digitální snímek obličeje (rozmístění a tvar částí obličeje), otisk prstu a otisk oční sítnice.

³⁰ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

Vyhovění žádosti o povolení pobytu

V případě kladného posouzení žádosti pracoviště MV / ZÚ ČR, na kterém byla žádost podána, kontaktuje žadatele. Pokud v době předpokládaného rozhodnutí o žádosti podané v Schengenu³¹ nebude žadatel na území Schengenu, je nezbytné informovat o této skutečnosti dané pracoviště MV / ZÚ ČR.

V případě podání žádosti na zastupitelském úřadě obdrží žadatel vízum nad 90 dní za účelem převzetí povolení k pobytu, se kterým cizinec přijede do ČR a do tří dnů je povinen se dostavit na pracoviště MV ČR ke splnění ohlašovací povinnosti a sejmutí biometrických údajů nutných pro vydání průkazu o povolení k pobytu.

Ve stanovené lhůtě, nejpozději však do 60 dnů od pořízení biometrických údajů, se žadatel osobně dostaví na pracoviště MV ČR za účelem převzetí průkazu o povolení k pobytu z důvodu ověření totožnosti, resp. správnosti osobních údajů uvedených v průkazu, a funkčnosti nosiče dat s biometrickými údaji. Během pobytu v ČR je nezbytné ohlašovat případné změny údajů.

Důvody neudělení dlouhodobého pobytu jsou obdobné jako v předchozím případě - MV ČR žádost o dlouhodobý pobyt zamítne, např. pokud:

- se cizinec na požádání ministerstva nebo ZÚ nedostaví k pohovoru nebo nepředloží ve stanovené lhůtě doklady;
- vyplní žádost o udělení dlouhodobého pobytu nepravdivě;
- předloží padělané anebo pozměněné náležitosti nebo údaje v nich uvedené podstatně pro posouzení žádosti neodpovídají skutečnosti;
- je nežádoucí osobou;
- je zařazen do Schengenského informačního systému;
- je důvodné nebezpečí, že by mohl při svém pobytu na území ohrozit bezpečnost státu, závažným způsobem narušit veřejný pořádek nebo ohrozit mezinárodní vztahy ČR;
- je důvodné nebezpečí, že by cizinec mohl při svém pobytu na území jiného smluvního státu ohrozit jeho bezpečnost nebo v něm závažným způsobem narušit veřejný pořádek anebo ohrozit mezinárodní vztahy smluvních států;

³¹ Schengenský prostor (hovorově Schengen) je označení pro území většiny evropských států (zemí Schengenské dohody), na kterém mohou osoby překračovat hranice smluvních států na kterémkoliv místě, aniž by musely projít hraniční kontrolou.

- je důvodné podezření, že trpí nemocí, která je uvedena v seznamu stanoveném vyhláškou Ministerstva zdravotnictví;
- se žadatel bez vážného důvodu nedostaví na vyzvání, odmítne vypovídat nebo ve výpovědi uvede nepravdivé skutečnosti;
- před vyznačením povolení k dlouhodobému pobytu nepředloží doklad o cestovním zdravotním pojištění;
- nesplní zákonem stanovené podmínky pro udělení povolení;
- jsou zjištěny skutečnosti nasvědčující tomu, že cizinec po skončení pobytu stanoveného povolením k dlouhodobému pobytu neopustí území nebo že povolení k dlouhodobému pobytu hodlá zneužít k jinému účelu³².

Při podání žádosti na ZÚ ČR bude žadateli v takovém případě vrácen tiskopis žádosti, veškeré předložené náležitosti a správní poplatek. Obvykle jsou žadatelé písemně informováni o důvodech zamítnutí nebo zastavení žádosti.

2.2.1 Zaměstnanecká karta

Zaměstnanecká karta je nový druh povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR, kdy účelem pobytu cizince (delšího než 3 měsíce) je zaměstnání. Cizinec, který má zaměstnaneckou kartu, je oprávněn:

- pobývat na území ČR a zároveň
- pracovat na pracovní pozici, na kterou byla zaměstnanecká karta vydána;
- pracovat na pracovní pozici, ke které byl udělen souhlas odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra (v rámci změny zaměstnavatele, změny pracovní pozice, zaměstnání u dalšího zaměstnavatele nebo na další pracovní pozici).

Zaměstnanecká karta nahrazuje vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem zaměstnání, povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání a zelenou kartu, které již nebudou vydávány. Modré karty budou vydávány i nadále. Zaměstnanecká karta má podobu plastové karty s biometrickými prvky. Zaměstnanecká karta je nejčastěji vydávána na dobu trvání pracovně-právního vztahu, nejdéle však na 2 roky, s možností opakovaného prodloužení platnosti.

Lhůta pro rozhodnutí o žádosti o zaměstnaneckou kartu je 60 dnů; případně 90 dnů ve zvlášť složitých případech, nebo pokud odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra žádal o

³² <http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-dlouhodoby-pobyt.aspx>. 2015.

vydání závazného stanoviska Úřadu práce ČR – krajské pobočky nebo pobočky pro hlavní město Prahu.

Zaměstnanecká karta je určena pro cizince ze všech států světa. Nikoliv však pro:

- občany členských států EU/EHP a Švýcarska;
- jejich rodinné příslušníky z řad občanů ostatních států, kteří jsou držiteli pobytové karty rodinného příslušníka občana EU/EHP a Švýcarska nebo o její vydání požádali³³.

Druhy zaměstnání, pro které je zaměstnanecká karta určena

Z hlediska odborné způsobilosti je zaměstnanecká karta určena pro všechny druhy zaměstnání bez ohledu na stupeň požadované odborné způsobilosti. Volné pracovní místo, na které lze podat žádost o zaměstnaneckou kartu, však musí být zařazeno do tzv. centrální evidence volných pracovních míst, které je možné obsadit držiteli zaměstnanecké karty. Tato volná místa mohou být se souhlasem zaměstnavatele zveřejňována na internetovém „Integrovaném portálu Ministerstva práce a sociálních věcí“³⁴. Zaměstnanecká karta se tedy váže vždy ke konkrétní pracovní pozici (může jich být i více najednou), na kterou byla vydána, popř. k pracovní pozici, k níž byl udělen souhlas odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra v rámci změny zaměstnavatele nebo pracovní pozice.

Duální a neduální charakter zaměstnanecké karty

Zaměstnanecká karta má běžně tzv. **duální charakter**, tj. opravňuje cizince jak k pobytu na území ČR, tak k zaměstnání, aniž by cizinec musel žádat na dvou místech, tzn. speciálně žádat

u Úřadu práce ČR – krajské pobočky nebo pobočky pro hlavní město Prahu o vydání povolení k zaměstnání.

Zaměstnanecká karta existuje také v režimu **neduálního dokladu**, tj. je v takovém případě v zásadě jen povolením k pobytu, a to u cizince, u kterého je podle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti vyžadováno nadále povolení k zaměstnání nebo který má podle zákona o zaměstnanosti volný přístup na trh práce (tj. je uveden v § 98 zákona o zaměstnanosti)³⁵.

³³ <http://www.mvcr.cz/clanek/zamestnanecka-karta.aspx>. 2015.

³⁴ Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí“ <http://portal.mpsv.cz/>. 2015.

³⁵ MV ČR, sekce Zvláštní případy / Neduální režim zaměstnanecké karty, 2015.

Zelená karta

Ke dni 24. června 2014 byla Zelená karta plně nahrazena Zaměstnaneckou kartou. Všechny zelené karty vydané před tímto datem zůstávají v platnosti po dobu na nich uvedenou a platí pro ně stejná pravidla jako pro zaměstnanecké karty, neboť jsou považovány za ekvivalentní.

Od 24. června 2014 nejsou zelené karty dále vydávány, ani o ně není možno požádat.

Modrá karta

Označení modrá karta se užívá pro povolení k výkonu zaměstnání, jež vyžaduje vysokou odbornou kvalifikaci. Modrá karta zmocňuje cizince k pobytu na území České republiky a současně k výkonu zaměstnání. Od držitele této karty se nevyžaduje zvlášť pracovní povolení. Pod vysokou kvalifikací je míněno řádně ukončené vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání, trvající alespoň po dobu tří let. Pracovní místa, pro která lze obdržet modrou kartu, lze opět najít v databázi Integrovaného portálu MPSV Zaměstnanost³⁶.

Pokud seřadíme dle četnosti odvětví, která nabízejí pracovní pozice zaměstnancům z třetích zemí, jde především o oblast Informačních technologií (Senior pozice, specialisté a programátoři), dále oblast Zdravotnictví (lékaři specialisté) a jako třetí nejčetnější bychom uvedli oblast Managementu (řídící pozice v českých pobočkách zahraničních společností).

Žádost o modrou kartu může být podána jak na ZÚ ČR v zahraničí, tak na pracovišti MV ČR. V případě ČR je nutno podat žádost o modrou kartu osobně do jednoho měsíce od vstupu na státní území a to na pracovišti MV ČR. Oprávněnými žadateli jsou ti, kteří pobývají na území ČR na dlouhodobé vízum, tj. vízum k pobytu nad 90 dnů, na povolení k dlouhodobému pobytu či na základě modré karty vydané jiným členským státem EU. Informace o všech nezbytných náležitostech, které je nutné k žádosti připojit, jsou k dispozici na portálu MV ČR³⁷.

Platnost modré karty je vždy o tři měsíce delší, než pracovní smlouva, pro kterou byla karta vydána, nejdéle však dva roky. Platnost karty lze prodloužit. Pokud dojde ke změně zaměstnání do dvou let od vydání průkazu, podléhá tato změna předchozímu souhlasu MV ČR. Pokud by ke změně došlo po uplynutí dvou let pobytu, je držitel povinen tuto skutečnost oznámit do tří pracovních dnů. Karta je sama o sobě nezaměnitelná, neboť je vydávána ve formě průkazu o povolení k pobytu s implementací biometrických údajů.

³⁶ http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/modka/vm?formtype=1. 2015

³⁷ <http://www.mvcr.cz/clanek/modra-karta.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>. 2015.

Novela zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, zákona o zaměstnanosti a dalších souvisejících zákonů, která vstoupila v platnost 28. června 2014.

Shrneme hlavní změny proti předchozímu stavu, pokud jde o zaměstnávání cizinců z třetích zemí:

- zavedení institutu zaměstnanecké karty jako duálního dokumentu fungujícího jako duálního dokumentu, zahrnujícího jak povolení k pobytu, tak i povolení k zaměstnání;
- tento dokument bude vydáván MV ČR;
- jeho vydání bude podmíněno testem českého trhu práce a bude omezeno pouze na pracovní místa, která budou uvedena v závazném seznamu pracovních míst volných pro tento účel, který bude spravovat MPSV;
- kromě toho bude i nadále používán institut modrých karet (pro vysoce kvalifikované pracovníky) a pro některé okrajové případy (sezónní pracovníci) jsou i nadále vydávána povolení k zaměstnání.

2.3 Povolení k trvalému pobytu

Řízení k povolení trvalého pobytu v podstatě probíhá ve stejném režimu jako výše uvedené případy, podléhá režimu zákona o pobytu cizinců, správnímu řádu a případně dalším souvisejícím zákonům. Žádost se podává na předepsaném formuláři, ke kterému je nutné předložit všechny nezbytné dokumenty. Všechny předkládané dokumenty musí být vyhotoveny v českém jazyce, nebo do češtiny úředně přeloženy. Cizozemské veřejné listiny musí být navíc opatřeny vyšším ověřením (apostila, superlegalizace). Za cizince do věku 15 let podá žádost zákonný zástupce.

V případě zamítavého posouzení žádosti o trvalý pobyt, která byla podána na MV ČR, bude rozhodnutí odesláno poštou na adresu uvedenou v žádosti jako kontaktní. Proti tomuto rozhodnutí je možné se odvolat, a to v 15 denní lhůtě od doručení rozhodnutí.

Pokud MV ČR neshledá námitky proti rozhodnutí o zamítnutí žádosti jako důvodné pro změnu svého rozhodnutí, předá veškeré materiály související s řízením o žádosti komisi pro rozhodování ve věcech pobytu cizinců, která rozhodne o odvolání.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky spravuje internetový systém VISAPPOINT, prostřednictvím kterého se cizinec může registrovat k podání všech žádostí o pobytová oprávnění na území České republiky, tedy i za účelem studia. Byl vytvořen s cílem rovného a spravedlivého přístupu ke každému žadateli o vízum. Systém byl v poslední době zdokonalen tak, že je zcela reálné, aby se každý žadatel o vízum zapsal sám. VISAPPOINT zajišťuje stejné

podmínky pro podání žádostí o pobytová oprávnění na zastupitelském úřadě, zvyšuje efektivitu vízového či pobytového procesu a v neposlední řadě pohodlí samotného žadatele.

Závěrem je třeba konstatovat, že všechny lhůty ohledně rozhodnutí o povolení pobytu jsou stanoveny příslušnými právními předpisy, avšak realita je taková, že tyto lhůty jsou překračovány ze strany MV ČR i o několik měsíců vzhledem k vysokému počtu žadatelů, dalším důvodem je nedisciplinovanosti žadatelů při doplňování žádosti na základě výzvy či nedodržování termínů návštěv cizinecké policie v místě pobytu cizince, apod.

Této kapitole byla věnována podrobnější pozornost vzhledem k aktuální i osobní potřebě přehledu možností pobytů cizinců v České republice.

3 Legislativní rámec

3.1 Mezinárodní ochrana, azyl, doplňková ochrana

Základy azylu a mezinárodní ochrany cizinců na území České republiky a Evropské unie spočívají v tzv. Ženevské úmluvě o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a v jejím protokolu přijatém v roce 1967 v New Yorku. Ženevská konvence byla pro Českou republiku vyhlášena sdělením č. 208/1993 Sb. Ženevská úmluva stanovuje základní pravidlo uprchlického práva "non refoulement": uprchlík nesmí být za žádných okolností vrácen do státu, ve kterém by jeho život nebo osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení.

Pokud se uprchlíci pohybují v rámci států Evropské unie, je také důležité tzv. Dublinské nařízení (nařízení rady ES č. 343/2003), na jehož základě se určují kritéria a postupy pro určení členského státu EU, který bude příslušný k posuzování žádosti o azyl.

Samotné řízení o udělení azylu nebo doplňkové ochrany, je pro Českou republiku upraveno zákonem o azylu³⁸. Česká republika má jednu z nejpřísnějších azylových politik v rámci EU. Prvním předpokladem udělení azylu je, že cizinec musí co nejdříve po vstupu do České republiky požádat o mezinárodní ochranu (musí učinit tzv. "prohlášení o mezinárodní ochraně"). Následně pracovník ministerstva vnitra se žadatelem sepíše žádost o udělení azylu, potom následuje pohovor a další úkony. V průběhu řízení o azylu má cizinec právo zejména na právní pomoc advokáta a dále se může, i prostřednictvím advokáta, obrátit na Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky.

Cizinci se udělí azyl především tehdy, pokud je v zemi svého původu pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů.

V případě, že výše uvedené důvody nelze u cizince prokázat, může dále azyl získat za účelem sloučení rodiny, pokud je manželem nebo partnerem azyllanta, svobodným dítětem azyllanta mladším 18 let, rodičem azyllanta mladšího 18 let nebo svobodným sourozencem azyllanta mladším 18 let. Případně lze také udělit humanitární azyl ve zvláštních situacích hodných zvláštního zřetele, což představují různé humanitární důvody.

³⁸ Zákon č. 325/1999 Sb., zákon o azylu.

Pokud u cizince nebudou shledány žádné důvody pro udělení azylu, může ještě získat tzv. doplňkovou ochranu. Rovněž v řízení o udělení doplňkové ochrany může být cizinec právně zastoupen advokátem. Doplňkovou ochranu lze udělit z důvodů prokazatelných obav, že cizinci v jeho domovském státě hrozí nebezpečí vážné újmy, jako je trest smrti, mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání, vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti při mezinárodních nebo vnitrostátních ozbrojených konfliktech. Také doplňkovou ochranu lze v mimořádných případech udělit za účelem sloučení rodiny, a to z obdobných důvodů, jaké jsou uvedeny shora ohledně azylu. Graficky znázorněno viz „Příloha E - Řízení o udělení mezinárodní ochrany“.

V případě negativního rozhodnutí ministerstva vnitra v řízení o udělení mezinárodní ochrany, lze podat žalobu ke krajskému soudu rozhodujícímu ve správním soudnictví. Proti rozhodnutí krajského soudu lze podat kasační stížnost k Nejvyššímu soudu. V tomto řízení je již zastoupení advokátem povinné.

3.2 Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky (UNHCR) byl zřízen Valným shromážděním OSN 14. prosince 1950 jako jeden z mnoha pokusů mezinárodních subjektů poskytnout ochranu a pomoc uprchlíkům. Ještě před vznikem UNHCR jmenovala Liga národů, předchůdce OSN, v roce 1921 norského vědce a výzkumníka Fridtjofa Nansena prvním Vysokým komisařem. V důsledku druhé světové války vznikly další humanitární organizace: Organizace OSN pro obnovu a pomoc (UN Relief and Rehabilitation Agency), Mezinárodní organizace pro uprchlíky (International Refugee Organisation) a následně i UNHCR. Nové organizaci byl svěřen tříletý mandát k tomu, aby pomohla 1,2 milionu evropských uprchlíků, kteří se po válce ocitli bez domova.

S nárůstem nových uprchlických krizí po celém světě se ale prodlužoval i mandát UNHCR. Organizace je zmocněna k vedení a koordinaci mezinárodních činností na ochranu uprchlíků a řešení souvisejících problémů po celém světě. Jejím hlavním účelem je především zabezpečení základních práv uprchlíků. Usiluje o to, aby každý mohl uplatnit právo požádat o mezinárodní ochranu a najít bezpečné útočiště v jiném státě s možností dobrovolného návratu do země svého původu, integrace nebo přesídlení do třetí bezpečné země. Součástí jejího mandátu je i pomoc osobám bez státní příslušnosti³⁹.

³⁹ <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz>. 2015.

Úmluva o právním postavení uprchlíků

Úmluva o právním postavení uprchlíků je klíčovým dokumentem v oblasti mezinárodní ochrany uprchlíků. Úmluva definuje, kdo je uprchlík a jaký druh právní ochrany, jakou další podporu a jaká sociální práva by měly uprchlíkům zaručit smluvní státy Úmluvy. Zásadní ustanovení Úmluvy uvádí, že uprchlíci nesmějí být navraceni do země, kde jim hrozí pronásledování. Úmluva také definuje povinnosti uprchlíků vůči jejich hostitelské vládě a stanoví, že určité kategorie osob, jako například váleční zločinci, nemohou získat status uprchlíka.

3.3 Legislativa České republiky

Vzhledem k požadavkům orgánů Evropské unie, které zavedly užívání mezinárodně srovnatelných indikátorů v oblasti integrace cizinců na území členských států, s ohledem na požadavky Eurostatu a dalších mezinárodních institucí na statistické informace v oblasti zahraniční migrace a pobytu cizinců na území ČR, je potřeba vzít v potaz veškeré legislativní normy týkající se uvedené problematiky.

Základními podklady jsou Usnesení vlády ČR, vybrané podklady a nařízení Evropské unie.

Právní rámec v České republice týkající se problematiky migrantů je značně široký a zasahuje do všech sfér života v ČR, jeho úprava se promítá do následujících zákonů:

- zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 274/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o cestovních dokladech), ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;

- zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění zákona č. 100/2010 Sb.;
- zákon č. 227/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

3.3.1 Zákon o státním občanství (ZSO)

Základním předpokladem (ve vztahu k cizincům) udělení občanství je to, že jde o právní úkon, který předpokládá podání žádosti a rozhodnutí MV ČR. Výsledek je spojený s posouzením splnění podmínek stanovených v § 7 ZSO, podle kterého lze udělit na žádost státní občanství ČR fyzické osobě, která souběžně splní následující podmínky:

- má na území ČR ke dni podání žádosti po dobu nejméně pěti let povolen trvalý pobyt a po tuto dobu se zde převážně zdržuje;
- prokáže, že nabytím státního občanství ČR pozbude dosavadního státního občanství, nebo prokáže, že pozbyla dosavadní státní občanství, nejde-li o bezdomovce nebo osobu s přiznaným postavením uprchlíka na území ČR;
- nebyla v posledních 5 letech pravomocně odsouzena pro úmyslný trestný čin;
- prokáže znalost českého jazyka;
- plní povinnosti vyplývající z ustanovení zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR, povinnosti vyplývající ze zvláštních předpisů upravujících veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, daně, odvody a poplatky⁴⁰.

Podrobnější úprava, resp. prominutí některé podmínky, jsou uvedeny v zákoně. Řízení ve věcech státního občanství je prováděno správními orgány a je předmětem úpravy správního práva, stanovení a vybírání poplatků ve státoobčanských záležitostech je věcí finančního práva a dále práva mezinárodního.

⁴⁰ Zákon č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky.

3.3.2 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod - č. 2/1993 Sb., je jedním z hlavních právních předpisů soukromého práva ústavního. Skládá se ze šesti hlav, z nichž ta první definuje v rozmezí Článků I. až IV., že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i právech a stát je založen na demokratických hodnotách. Hlava druhá upravuje ve Článku V. až XXIII. základní lidská práva a svobody a politická práva. Hlava třetí ve Článku XXIV. a XXV. Upravuje práva národnostních a etnických menšin.

Čl. 24 - Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.

Čl. 25

(1) Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.

(2) Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též

a) právo na vzdělání v jejich jazyku,

b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku,

c) právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.

Hlava čtvrtá se v Článcích XXVI. až XXXV. zabývá hospodářskými, sociálními a kulturními právy, hlava pátá ve Článcích XXXVI. až XL právem na soudní a jinou právní ochranu. Poslední hlava šestá obsahuje ustanovení společná.

3.4 Antiopresivní (antidiskriminační) přístup

„Definice převzatá z knihy o antidiskriminační praxi vysvětluje antiopresivní přístup jako „nelidské či ponižující zacházení s jednotlivci či skupinami, strádání a nespravedlnost, způsobené dominancí jedné skupiny nad druhou, negativní a ponižující uplatňování moci. Oprese často zahrnuje popření práv jednotlivce či skupiny, a je tak popřením občanství.“⁴¹

Antiopresivní, jinak také antidiskriminační přístup jako takový si klade za cíl změnu situace menšin znevýhodněných kulturně či svým sociálním statusem. Slovo oprese znamená útlak, snahu něco potlačit. V sociálním kontextu označujeme slovem oprese strukturální indispozice určitých skupin, díky kterým tyto skupiny, zejména pak etnické menšiny, čelí útlaku ze strany majoritní společnosti. Cílem antiopresivního přístupu v sociální práci je snaha čelit těmto indispozicím, co nejvíce redukovat diskriminaci vycházející z rasové příslušnosti, pohlaví, sexuální orientace, druhu postižení či z příslušnosti k určité sociální třídě. Dalo by se říci, že

⁴¹ THOMPSON, N. *Anti-discriminatory practice*. London: Macmillan, 1997. s. 32.

ústředním motivem, který charakterizuje situace, s nimiž se sociální pracovník potýká, je samotná oprese a diskriminace. Za primární východisko antiopresivního přístupu se pokládá schopnost vidět v opresi a diskriminaci základní charakteristiku životní situace klienta. Pakliže bychom měli definovat znaky antiopresivního přístupu, pak základním znakem by byla přítomnost diskriminace a útlaku v klientově situaci. Samotná oprese je pak záležitostí pólou, buď ji odstraníme, nebo posílíme. Mezi antiopresivní přístupy řadíme např. liberální a kulturní pluralismus, asimilaci atd., viz 5. kapitola.

4 Integrace

Sociální začleňování přistěhovalců nepředstavuje jednolitý proces, jedná se o výslednici spolupůsobení dílčích mechanismů v různých oblastech sociálního života. Hartmut Esser v roce 2000 rozdělil tyto dílčí procesy do čtyř skupin, které odpovídají typologii dimenzí sociální integrace podle Bosswicka a Heckmanna z roku 2006⁴².

Typologie dimenzí:

- strukturální – jedná se o získání práv a přístup ke klíčovým institucím hostitelské společnosti;
- kulturní – obsahuje v sobě získání klíčových znalostí a kompetencí přijímající společnosti i např. se současným zachováním původních kompetencí;
- interaktivní – představuje přijetí a začlenění přistěhovalců do primárních vztahů a sociálních sítí přijímající společnosti;
- identifikační – jedná se o subjektivní dimenzi integrace, která je charakterizována pocitem sounáležitosti s přijímající společností a identifikací se sociálními skupinami – etnickými, lokálními, národními⁴³.

4.1 Koncepce integrace cizinců

První ucelený vládní dokument pro integraci migrantů vznikl již v roce 1999 pod názvem „Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky“. Jeho hlavním cílem bylo vytvořit podmínky pro rozvoj dobrých vztahů mezi jednotlivými komunitami.

Obdobím výraznější a koncepčnější integrační politiky je období od roku 2004, zejména rok 2005, kdy byla připravena nová verze integrační politiky. Koncepce do té doby totiž ponechávaly stranou sociální integraci a byly příliš obecné. Dále se budeme z důvodu trvalého bydliště konkrétněji věnovat hlavnímu městu – Praze.

Praha představuje české město s vlastní integrační koncepcí. Inspirací Praze byla velká města západní Evropy a jejich letité praktické zkušenosti s integrační politikou. Hlavní město ČR mělo velký zájem se aktivně podílet na oblasti rozvoje vlastního programu aktivit v oblasti integrace, který by přispěl ku prospěchu v oblasti soužití majoritní a minoritní společnosti. Je však zcela jasné, že samotná integrace nemůže být zacílena pouze na samotné migranty, ale

⁴² V odborné evropské literatuře lze najít i jiná pojetí.

⁴³ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA (eds.) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd. Praha: SLON, 2009. s. 25.

stejně tak musí být zapojena i majoritní společnost, jinak by nedocházelo k oboustranné spokojenosti a přátelskému stylu života. Cílem migrantů se Praha stává postupně od roku 1989, do roku 2012 však neměla jasnou vizi, jak se s narůstajícím počtem migrantů vyrovnat koncepčně a dlouhodobě. V roce 2012 byl podíl migrantů v Praze necelých 13 % (každý osmý obyvatel byl migrant). Koncem roku 2011 byl schválen návrh na založení obecně prospěšné společnosti nesoucí název Integrační centrum Praha (ICP). Cílem této společnosti bylo bezplatné poskytování sociálních služeb migrantům. Mělo se jednat především o kurzy českého jazyka, sociálně-právní poradenství a v neposlední řadě i pomoc při jednání s úřady včetně doprovodu. Dalším a poměrně významným cílem bylo nastavit spolupráci místních samospráv a sektoru neziskového, který tehdy v oblasti integračních aktivit dominoval. Tato spolupráce měla vyústit právě ve vznik pražské koncepce.

Již při vzniku ICP se počítalo s tím, že se jednou stane důležitým aktérem v oblasti integrace na lokální úrovni, nicméně bylo jasné, že tento statut si bude muset mezi dlouho let zaběhnutými neziskovými organizacemi nejprve vybojovat. Od založení ICP byl jeho prioritou aktivní networking s dalšími subjekty působícími na integračním poli formou realizace „Regionální poradní platformy“. Dále byl dán hlas migrantům samým a to v rámci tzv. „Platformy migrantů“. Výsledkem práce těchto dvou platform měla být právě pražská koncepce integrace cizinců, která vznikala v období od září 2012 do února 2014. Do jejích příprav se zapojila zhruba stovka jednotlivců a 54 subjektů z řad neziskových organizací, městských částí, úřadů práce včetně Magistrátu hlavního města Prahy a cizinecké policie. Pražská koncepce je v souladu s národní Konceptí integrace cizinců, ale díky zacílení na jednu lokalitu snadněji reaguje na její měnící se požadavky.

„Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců“ byla následně schválena Usnesením Zastupitelstva hl. m. Prahy č. 40/17 ze dne 19. června 2014, toto usnesení je k dispozici v elektronické podobě na stránkách ICP v sekci Ke stažení. Koncepce bude platná pro období let 2014 až 2017, jednou ročně bude vydána „Zpráva o naplňování Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců“ a také „Akční plán“, který bude pokrývat další roční období. V této finální verzi bylo naznačeno pět prioritních oblastí, pro které byly též přiloženy návrhy opatření.

Prioritní oblasti

1) Analýza postavení migrantů na území hl. m. Prahy;

Návrh opatření: uskutečnění podrobné analýzy o životě a potřebách migrantů, na základě které bude možno efektivněji zacílit integrační aktivity.

2) Financování integračních aktivit na území hl. m. Prahy;

Návrh opatření: zajištění vhodného financování, zaměřeného na subjekty poskytující jednotlivé služby a aktivity v oblasti podpory soužití migrantů s majoritní společností v přátelském duchu.

3) Informovanost;

Návrh opatření: zvýšení osvěty populace a to jak na straně migrantů, tak na straně laické i odborné společnosti.

4) Vzdělávání;

Návrh opatření: komplexní zajištění vzdělávání migrantů bez ohledu na věk.

5) Přístup migrantů k sociálním a návazným službám;

Návrh opatření: zajištění rozvoje současných i nově vznikajících služeb, díky nimž bude docházet ke zlepšení životní situace migrantů.

4.2 Role státu ve vztahu k integraci

V České republice se migrace a integrace nerozlišují jako dvě rozdílné oblasti státní politiky. Rozdělení v rámci této bakalářské práce je použito pouze pro potřeby větší přehlednosti. Důležitost integrace cizinců byla státem uznána až v roce 1999, kdy vzrostla tendence cizinců se u nás trvale usazovat. K zásadní změně integrační politiky došlo až v souvislosti s nutností implementovat požadavky a doporučení EU při vstupu do evropských struktur.

V současnosti je koordinací státní politiky integrace cizinců pověřeno MV ČR, odbor azylové a migrační politiky (OAMP). Tento odbor je odpovědný za vytvoření Koncepce a dále koordinuje činnosti subjektů zapojených do realizace politiky integrace. Kromě integrace má MV ČR celou řadu kompetencí i oblasti migrace, viz také kap. 2. MV ČR podporuje od roku 2009 regionální Centra na podporu integrace cizinců, která vznikla díky projektu financovanému z Evropského integračního fondu.

Kromě ministerstva vnitra je na poli integrace cizinců logicky aktivní i Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV). MPSV např. podporuje prostřednictvím státních dotací řadu nejrůznějších projektů a organizací, a je také administrátorem Evropského sociálního fondu (ESF), k jehož cílovým skupinám řadíme i cizince⁴⁴.

V ČR je aktivní i Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (NNO) – poradní orgán vlády ČR, který soustřeďuje, projednává a předkládá materiály týkající se NNO.

⁴⁴ Přehled projektů zaměřených k integraci, financovaných z prostředků ESF, je možné nalézt na: www.cizinci.cz; www.esfcr.cz.

Mezinárodní organizace pro migraci

Mezinárodní organizace pro migraci - International Organization for Migration (IOM) je mezivládní organizace s hlavním sídlem v Ženevě. Byla založena v roce 1951 a v současnosti má již 151 členských států a 100 pozorovatelů. V IOM pracuje přibližně 7000 zaměstnanců na 3000 projektech.

V České republice působí Mezinárodní organizace pro migraci od roku 1998 na základě smlouvy podepsané mezi IOM a Českou republikou dne 15. října 1997. Hlavními aktivitami v rámci následujících okruhů jsou:

- dobrovolné návraty a reintegrace;
- migrace a rozvoj;
- pracovní migrace;
- prevence a potírání obchodu s lidmi;
- budování kapacit v migračním managementu;
- integrace cizinců v České republice⁴⁵.

Více se zaměříme na první z uvedených okruhů zejména proto, že skrývá program, o kterém se laické i odborné veřejnosti dostává minimum informací, pokud je cíleně nevyhledávají.

Pokud se cizinci dlouhodobě nedaří cizinci získat dobré zaměstnání, jeho vízu končí platnost či již skončila a nechce na území ČR pobývat ilegálně, má možnost využít program výše uvedené Mezinárodní organizace pro migraci. Program Asistovaných dobrovolných návratů je celosvětový a nabízí cizincům důstojnou možnost návratu do země původu, za asistence IOM. Jde o přátelskou alternativu pro ty, kterým hrozí nucené navrácení tzv. deportace. Provoz tohoto programu je synergicky zajišťován SUZ⁴⁶ MV ČR a pražskou pobočkou IOM. Tato synergie započala rokem 2001, kdy IOM s MV ČR podepsalo Smlouvu o asistovaných dobrovolných návratech. Veškeré služby včetně letenek a materiální pomoci, zakoupené v rámci programu, jsou pro klienty zdarma. Úloha IOM zde primárně spočívá ve snaze pomoci cizincům s orientací v situaci, ve které se nacházejí.

Bohužel však tento program nepředstavuje ideální řešení pro všechny. Pokud se pro toto řešení cizinec rozhodne, musí jít o tzv. „informované rozhodnutí“. Cizinec musí plně chápat situaci a také to, co pro něj rozhodnutí o účasti v programu znamená. Jestliže se cizinec stane klientem programu, nemusí se obávat kontaktu s policií, uvěznění a následné deportace.

⁴⁵ <http://www.iom.cz/o-nas>. 2015.

⁴⁶ Správa uprchlických zařízení.

Cizinců po návratu do země původu je dále určena hotovostní finanční pomoc pro nový start a též bezhotovostní finanční pomoc poskytovaná za účelem reintegrace, a to až do výše 25 000 Kč.

V rámci integrace cizinců spolupracuje IOM s EU, ministerstvy vnitra Rakouska a Itálie na projektu nesoucím název „HEADSTART“. Cílem HEADSTARTU je posílení kapacit poskytovatelů služeb v zemích původu cizinců za účelem předávání relevantních informací v rámci předodjezdové integrační služby státním občanům třetích zemí, kteří se chystají k migraci do EU, a to zejména pomocí metod networkingu.

Správa uprchlických zařízení

„Správa uprchlických zařízení (SUZ) byla zřízena 1. ledna 1996 jako rozpočtová organizace Ministerstva vnitra ČR. Vznikla rozdělením tehdejšího odboru pro uprchlíky proto, aby byl oddělen výkon státní správy v oblasti azylové politiky a správního řízení o udělení azylu od zabezpečování služeb žadatelům o udělení mezinárodní ochrany. Od r. 2006 má SUZ ve správě i zařízení pro zajištění cizinců, od r. 2009 provozuje síť center na podporu integrace cizinců v krajských městech. Česká republika zabezpečuje prostřednictvím SUZ ubytování a další služby žadatelům, azylantům a zajištěným cizincům, a to na základě zákonů č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR a zákona č. 325/1999 Sb. o azylu. Úkolem SUZ je nabídnout těmto osobám odpovídající a důstojné podmínky⁴⁷.

Přijímací středisko Ruzyně bylo autorkou navštíveno osobně 2. července 2014, důvodem byl zájem o danou problematiku. Po zdlouhavých jednáních byl ředitelstvem SUZ MV ČR ve spolupráci s vedoucím střediska Mgr. Jiří Hlavičkou umožněn jednodenní školící pobyt.

Přijímací středisko Ruzyně se nachází v části „Terminálu 2“ na Letišti Václava Havla a slouží pouze migrantům, kteří na území ČR přicestují letecky. Délka pobytu se zde pohybuje cca od jednoho týdne do čtyř měsíců. Výjimku zde tvoří rodiny s dětmi a lidé s postižením, pro které toto zařízení není uzpůsobeno, jejich pobyt zde je proto co nejkratší. Kratší pobyt zde mají i tzv. Dubliny viz Dublinský systém OAMP MV ČR⁴⁸. V době návštěvy působilo středisko značně předimenzovaně a využívalo pouze 10% své kapacity (45 lůžek rozmístěných do 10 pokojů). Po celou dobu pobytu jsou v bezpečnostním trezoru uskladněna telekomunikační zařízení a také zařízení, se kterými je možné pořizovat obrazové záznamy. Klienti mají k dispozici i fitness a společenskou místnost s počítačem (Skype).

⁴⁷ <http://www.suz.cz/o-nas/o-nas/>. 2015.

⁴⁸ Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR.

Určit národnostní skladbu klientů není možné z důvodů velkých rozdílů. Je vhodné zmínit také velmi rozmanitou jazykovou vybavenost personálu, pro který není problémem se dorozumět anglicky, německy, rusky, španělsky, arabsky, gruzínsky či švédsky. U ostatních jazyků se využívá především telefonická tlumočnická služba. Dle slov vedoucího pracovníka přijímacího střediska je SUZ jako takový zejména správcem objektů, zajišťujícím pro klienty stravu a volnočasové aktivity. Zdravotnické ošetření zajišťuje nemocnice na Kladně.

Tabulka č. 2 Zařízení SUZ, dle zaměření a lůžkových kapacit.

Přijímací střediska	Pobytová střediska	Integrační azylová střediska	Zařízení pro zajištění cizinců
Zastávka (202 lůžek)	Kostelec (275 lůžek)	Havířov (108 lůžek)	Bělá – Jezová (270 lůžek)
Ruzyně (45 lůžek)	Havířov (43 lůžek)	Předlice (44 lůžek)	
		Jaroměř (36 lůžek)	
		Brno (20 lůžek)	

Zdroj: vlastní úprava, 2015. (celková kapacita zařízení SUZ činí 1 043 lůžek)

Cizinecká policie ČR

„Služba cizinecké policie je vysoce specializovanou složkou Policie České republiky, která plní úkoly související s odhalováním nelegální migrace, uplatňováním represivních opatření vůči cizincům zdržujícím se na území České republiky v rozporu se zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších zákonů, plněním úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv a přímo použitelných právních předpisů Evropského společenství a řešení trestné činnosti spáchané v souvislosti s překračováním státních hranic a s přeshraniční trestnou činností. Služba cizinecké policie byla zřízena nařízením Ministerstva vnitra č. 67/2008, kterým se zřizují útvary Policie České republiky s celostátní působností“⁴⁹.

Příklad neplnění účelu pobytu

Zoufalí migranti se snaží do Evropy dostat strastiplnými cestami přes souš i moře. Najdou se ovšem i tací, kterým k tomu postačí vlastní šarm. Vezmou si Evropanku a hurá do země snů.

⁴⁹ <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-831034.aspx>. 2015.

Když je využijí, mizí dál na západ. „Těmto mužům jde hlavně o to připravit mladé zamilované ženy o peníze a pak ujet do ekonomicky vyspělejší západní země, většinou do sousedního Německa“. Kolik Češek ročně je takovým způsobem využito, však policie neví.

„Trend uzavírání účelových sňatků je v poslední době jednoznačně stoupající. Cizinecká policie se zabývá jejich prověřováním. Ale případy spadají do kategorie neplnění účelu pobytu, které jsou i mnohé další, a tedy přesné číslo účelově uzavřených sňatků by bylo jen odhadem,“ sdělila Právu mluvčí Služby cizinecké policie Kateřina Rendlová⁵⁰.

Veřejný ochránce práv

Při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí dozoruje proces spojený ze zajištěním, správním vyhoštěním, předáním a převozem cizinců na území ČR Institut Veřejného ochránce práv – ombudsmana. Děje se tak od 1. ledna 2011 v návaznosti na Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech.

Cílem tohoto dozoruje je jak zvyšování standardu zacházení s osobami v procesu správního vyhoštění, tak zajištění jejich lidských práv garantovaných Listinou základních práv a svobod⁵¹. Kancelář Veřejného ochránce práv dbá též na to, aby ČR dostála svým mezinárodním závazkům v oblasti zajišťování a vyhošťování cizinců.

Do procesu správního vyhoštění je díky kanceláři Veřejného ochránce práv zapojena i antidiskriminační složka, sloužící k ochraně zvláště zranitelných osob. Pojem zvláště zranitelná osoba vymezuje Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.

„Zvláště zranitelnou obětí se pro účely tohoto zákona při splnění podmínek uvedených v odstavci 2 nebo 3 rozumí:

- 1) dítě;*
- 2) osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které ve spojení s různými překážkami může bránit plnému a účelnému uplatnění této osoby ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy;*
- 3) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku);*
- 4) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní“⁵².*

⁵⁰ <http://www.novinky.cz/domaci/373923-snatkovi-uprchlici-si-vybiraji-cesky-na-dovolenych.html>. 2015.

⁵¹ <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>. 2015.

⁵² <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45#cast1>. 2015.

Integrační centrum Praha

Jedná se o obecně prospěšnou společnost vzniklou z projektové činnosti. Projekt společnosti byl schválen na základě Usnesení Zastupitelstva hl. m. Prahy č. 10/70 ze dne 4. listopadu 2011 a ke vzniku Integračního centra došlo 14. března 2012. Zřizovatelem i spolufinancovatelem je Magistrát hl. m. Prahy ve spolupráci s Evropským fondem pro integraci státních příslušníků třetích zemí.

Integrační centrum Praha nabízí v rámci programu „Metropole všech“, jak odborné sociálně-právní poradenství a práci s rodinou, tak i kurzy českého jazyka a sociokulturní informovanosti. Dále nabízí služby v rámci komunitního a informačního centra ICP a také kulturně-komunitní aktivity.

Příklad dobré praxe

Praha 12 již pátým rokem realizuje projekt financovaný MV ČR na podporu integrace cizinců v obcích. Když se s projektem začínalo, nebylo toto téma zrovna žhavým společenským problémem. V současné době se ukazuje, že začít v předstihu bylo velmi prozíravé.

V městské části Praha 12 neexistuje žádná škola, kterou by nenavštěvovali žáci – cizinci. V základních školách zapojených do projektu nedochází ke konfliktům mezi spolužáky různých národností, a pokud škola poskytne vhodnou podporu cizinci, je to vždy přínosem i pro pedagogy. K problematice integrace byly vytvořeny i metodické materiály, které jsou průběžně doplňovány o nové poznatky a zkušenosti. Největším problémem pro pedagogy je komunikace s rodiči, kteří neznají češtinu. Praha 12 proto v rámci projektu navázala spolupráci se sdružením META (viz níže), které ji poskytuje tlumočnický. Díky této spolupráci se povedlo získat komunitní asistentku pro vietnamské děti do mateřských škol. V rámci projektu funguje platforma pro setkávání a výměnu zkušeností pedagogů z mateřských i základních škol. (Praha 12, srpen 2014)

4.3 Nestátní organizace

„Když nejde hora k Mohamedovi, musí Mohamed k hoře“

Úloha neziskového sektoru v procesu integrace cizinců spočívá zejména v terénní práci, tj. v doprovázení a podpoře cizinců při jednání s institucemi, a to v různých oblastech jejich života. Dále sem spadá monitoring jejich potřeb, problémů, monitoring konkrétních lokalit, osvětová a preventivní činnost poskytovaná v přirozeném prostředí cizinců, asistenční služby, poradenství, atp. V rámci této práce zmíníme alespoň některé z nich, jejich pořadí není stanoveno dle žádných kritérií.

Sdružení pro integraci a migraci (SIMI)

Samotné sdružení se charakterizuje jako lidskoprávní nezisková organizace hájící práva cizinců v České republice. Poskytuje bezplatné právní, sociální a psychosociální poradenství

cizincům žijícím na území České republiky. Jako nástupnická organizace Poradny pro uprchlíky poskytuje poradenství od roku 1992. Za dobu fungování sdružení využilo jeho služby minimálně 40 000 migrantů. Sdružení provozuje webový portál v českém, anglickém, německém a polském jazyce⁵³.

Sdružení také pracuje s širokou veřejností s cílem rozvíjet toleranci, potírat xenofobii a rasismus. Pracovníci SIMI vystupují v médiích, účastní se diskusí, seminářů a konferencí, zároveň přednášejí na základních, středních a vysokých školách po celé České republice.

Projekt Úřady práce a NNO

Projekt se zaměřuje na odstranění problémů souvisejících se sociální integrací cizinců ze třetích zemí, kteří pobývají na území České republiky a jsou či budou zde aktivní na trhu práce. Migranti ze třetích zemí musejí při integraci překonávat specifické bariéry. Neznají jazyk a pocházejí z jiného sociokulturního prostředí, takže musí čelit problémům při komunikaci se státními orgány. Cizinci pak nejsou sami schopni plně využít služeb různých institucí, jsou díky tomu závislí na různých zprostředkovatelích, kteří cizince mnohdy zneužívají.

Ve snaze tomu zabránit se SIMI pokouší nabídnout jedno z možných řešení v podobě posílení role neziskové organizace při spolupráci s úřady práce. Zapojení NNO může značně usnadnit proces sociální integrace migrantů. Prováděné aktivity SIMI přispějí k vytvoření správně nastaveného systému legálního zaměstnávání cizinců. Individuální práce s cizinci a profesionální právní služby pomáhají odstranit řadu problémů při integraci do společnosti. Kvalifikované poradenství poslouží jako prevence možných projevů diskriminace cizinců a jejich sociální exkluze. Teoretické výstupy v podobě komparativní publikace a příkladů dobré praxe pak využijí všechny cílové skupiny projektu, ať již jiné NNO, tak i úřady práce.

Slovo 21, z.s.

Nevládní nezisková organizace působící v ČR od roku 1999. V této organizaci působí jak zástupci majoritní společnosti, tak i zástupci etnických a národnostních menšin. Primárními cílovými skupinami jsou aktivity zaměřené na podporu Romů a aktivity zaměřené na cizince.

⁵³ www.migrace.com. 2015.

Projekt Rodina odvedle

Rodina odvedle je jedním z nejstarších fungujících projektů v oblasti integrace cizinců v ČR, který zde dosud nemá obdoby. Jeho historie sahá do roku 2004, kdy poprvé v neděli zasedlo ke společnému obědu 50 rodin Čechů a migrantů. „Jsme přesvědčeni, že právě Rodina odvedle je tím nejlepším způsobem, jak zlepšit soužití majoritní společnosti a cizinců. Po těch deseti letech se ukázalo, že je to ten správný směr. Víte, o integraci cizinců můžeme dělat různé konference, semináře, workshopy – ty jsou určitě také velmi potřebné, ale ten efekt přímého setkání konkrétních lidí během jednoho jediného oběda je zkrátka k nezaplacení,“ vysvětluje ředitelka organizace Slovo 21 Jelena Silajdžić⁵⁴.

Roku 2015 se tento jedinečný interkulturní gastronomický projekt představí již podvanácté. Do projektu se zájemci mohou hlásit skrze webové stránky organizace. Obě strany přihlášených, hostitelé i hosté, jsou následně párovány dle společných znaků, tato procedura je důležitá zejména pro vznik souhry konverzačních témat obou rodin. Díky mezinárodním konferencím a propagaci této tzv. „dobré praxe“ se projekt s úspěchem rozšířil do dalších sedmi států EU. Dalším faktem svědčícím o úspěchu projektu jsou spřátelené rodiny, které se i nadále navštěvují a multikulturně obohacují. Nejvyšší poctou tomuto projektu je výrok Evropské komise, která ho označila za jeden z nejlepších způsobů integrace cizinců do společnosti, dále rakouské ocenění „SozialMarie“ či cena nadace manželů Maueroých.

Multikulturní centrum Praha, z.s.

Občanské sdružení Multikulturní centrum Praha (MKC) je jedním z poskytovatelů odpovědí na otázky týkající se multikulturního soužití osob nejen na území ČR. Od roku 1999, kdy MKC vzniklo, je aktivní stálíci na poli neziskových organizací se zaměřením na vzdělávání a poskytování informací v oblasti střetu kultur. Informace se díky různým variantám předávání dostávají ke všem věkovým kategoriím. Nejčastějšími formami jejich práce jsou workshopy, semináře s mezinárodní účastí, dále pak diskuze, filmové a kulturní večery se zaměřením na konkrétní zemi či naučné procházky Prahou s výkladem. Zájemci o multikulturní vzdělávání jistě ocení neustále se doplňující literární fond veřejné knihovny MKC.

⁵⁴ <http://www.slovo21.cz/index.php/aktuality/364-uz-v-nedeli-zazije-padesatka-ceskych-a-migrantskych-rodin-netradicni-obed-startuje-rodina-odvedle>. 2015.

META, o.p.s – Společnost pro příležitosti mladých migrantů

Webový informační portál Inkluzivní škola⁵⁵ vytvořený organizací META, o.p.s – Společností pro příležitosti mladých migrantů je jakousi metodikou vytvořenou na základě poptávky zejména pedagogů mateřských, základních a středních škol. Dále slouží pro potřeby ředitelů škol, asistentů pedagogů, sociálních pracovníků a psychologů. Cílem portálu je poskytnout pedagogům ucelený zdroj informací pro oblast integrace žáků pocházejících z jiných kulturně-jazykových podmínek do kolektivů českých tříd. U dětí cizinců se i přes markantní jazykovou bariéru očekává relativně svižné zapojení do vzdělávacího procesu, je však nutné si uvědomit, že bez proškolení pedagogů a oboustranné snahy je integrace těchto žáků téměř nemožná.

Komunitní tlumočení

Společnost se od roku 2006 intenzivně podílí na procesu integrace mladých cizinců do vzdělávací soustavy ČR. Jedním ze základních pilířů, na kterých organizace stojí, je poskytování odborného sociálního poradenství cizincům, další velkou roli zde hraje pracovní a kariérní poradenství. Dalším pilířem je podpora pedagogů, kteří jsou zapojeni na druhé straně procesu jako vzdělavatelé dětí jiné národnosti. U mnoha z nich se přinejmenším počátky neobejdou bez tlumočení. Jednou z nejdůležitějších součástí úspěšného integračního procesu, je úspěšné překonání jazykové a taktéž i kulturní bariéry.

Komunitní tlumočníci působí ve školách nejčastěji při zápisech, třídních schůzkách, dále u diagnostických rozhovorů s pracovníky pedagogicko-psychologických poraden. V posledním případě je obzvláště nutné dobré porozumění na obou stranách, jinak by mohlo dojít k závěrům poškozujícím dítě. Další pracoviště, která využívají zdárně služeb komunitních tlumočnicků, jsou nemocnice, úřady, soudy, ad.

⁵⁵ <http://www.inkluzivniskola.cz/>. 2015.

Obrázek č. 5 Komunitní tlumočení.

KOMUNITNÍ TLUMOČNÍK JE JAKO MOST PŘES JAZYKOVÉ A KULTURNÍ BARIÉRY, POSKYTUJE INFORMACE, ALE TAKÉ NAVRACÍ POCIT JISTOTY A SEBEVĚDOMÍ.

NEROZUMÍTE ČESKY?
POTŘEBUJETE TLUMOČNÍKA?

Převzato: <http://www.meta-ops.cz/role-komunitniho-tlumoceni> a <http://www.meta-ops.cz/projekt-komunitni-tlumoceni-ve-viru-integrace>. Vlastní úprava. 2015.

4.4 Index MIPEX

Index MIPEX je celosvětově respektovaný ukazatel kvalit integračních politik. MIPEX vzniká v rámci projektu „Integration policies: Who benefits? The development and use of indicators in integration debates“, jehož tvůrcem jsou think-tanky Barcelona Centre for International Affairs a Migration Policy Group. Cílem MIPEXU je komplexní evaluace integračních politik, probíhající na půdě 38 převážně evropských zemí. Sledované oblasti i s nejnovějšími výsledky si představíme v následující tabulce.

Tabulka č. 3 Výsledky MIPEX 2014 Česká republika.

Sledovaná oblast	Umístění	MIPEX skóre
<i>Mobilita pracovního trhu</i>	25 / 38	52
<i>Slučování rodin</i>	24 / 38	57
<i>Vzdělání</i>	19 / 38	38
<i>Zdraví</i>	21 / 38	44
<i>Politická participace</i>	29 / 38	21
<i>Trvalý pobyt</i>	31 / 38	51

<i>Přístup ke státnímu občanství</i>	<i>20 / 38</i>	<i>49</i>
<i>Ochrana proti diskriminaci</i>	<i>31 / 38</i>	<i>48</i>
Celkový výsledek	23 / 38	45

Převzato: vlastní úprava. 2015.

Vzhledem k tematice této práce, bychom se zaměřili na první sledovanou oblast. Zde došlo ke dvěma klíčovými zjištěními. Prvním z nich je fakt, že ČR díky tradiční politice rovného přístupu na trh práce dopomohla k vytvoření jedné z neaktivnějších a nejpracovitějších skupin imigrantů v Evropě. Druhým faktem je, že díky omezenému přístupu ke vzdělání a všeobecné podpoře pro občany třetích zemí, setrvává takto aktivní skupina zejména v méně kvalitních a nejistých pracovních pozicích.

Dále zjišťujeme, že skupina imigrantů narozených v zemi mimo EU a s pobytem na území ČR delším než 10 let, je významným přínosem pro českou ekonomiku. V průběhu let se ukazuje, že tato skupina je i pro zaměstnavatele více atraktivní, než jejich české protějšky se stejným vzděláním. U imigrantů s nízkým vzděláním, kteří jsou dlouhodobě usazeni v ČR, je téměř o třetinu vyšší pravděpodobnost, že budou zaměstnáni, než stejně vzdělaná česká skupina. U vysoce vzdělaných imigrantek je dokonce o 20% vyšší pravděpodobnost, že budou zaměstnány, než je tomu u českých žen. Míra zaměstnanosti u vysoce vzdělaných mužů je téměř shodná. Celkově lze říci, že většina dlouhodobě usazených imigrantů z neevropských zemí je zaměstnána. U vysoce vzdělaných je to 89% u obou pohlaví, u nízkého vzdělání je to 51% u mužů a o něco málo méně u žen.

Jednoznačně však nelze říci, že jde o stejně kvalitní pracovní pozice, které zaujímají jejich české protějšky. Bohužel nejsou zdroje dat o počtu níže vzdělaných imigrantů, kteří i přes zaměstnání a podporu nedokáží uniknout chudobě. Fenomén pracující chudoby se k nám dostává z rozvojových zemí, právě s příchodem migrantů. Vzhledem k tomu, je u imigrantské populace 2,5 krát větší pravděpodobnost, že se vysoce vzdělaní pracovníci ocitnou na pracovních pozicích, které jsou pod úrovní jejich kvalifikace. U české populace je pod úrovní své kvalifikace zhruba 12% zaměstnaných. Tyto výsledky naznačují, že český trh práce a migrační politika jsou schopny přistěhovalcům dát práci, avšak pracovní pozice častěji zbytečně plýtvají se schopnostmi a talentem přistěhovalců. Zaměstnanci z řad imigrantů jsou mnohem více vystaveni chudobě, než je tomu u české majority.

5 Sociální práce s migranty

Mezinárodní výkonný výbor IFSW⁵⁶ a odvolací IASSW se společně dohodli na "point-in-time" návrhu definice „mezinárodní sociální práce“, která bere v potaz do této doby přijaté návrhy. Point-in-time návrh, který byl schválen oběma IFSW a IASSW a IASSW Executive Board / 03 2013 je následující:

„sociální práce jako profese ulehčuje sociální změny a rozvoj, sociální soudržnost a posilňuje postavení a osvobození lidí. Principy sociální spravedlnosti, lidských práv, kolektivní odpovědnosti a respektování diverzity jsou rozhodující pro sociální práci. Opírá se o teorie sociální práce, sociálních věd, humanitních a domorodých znalostí, přičemž se sociální práce zabývá lidmi a strukturami pro řešení životních problémů a zvýšení pohody“. Kozoň k tomu dodává: „v nejširším slova smyslu předmětem teorie a praxe sociální práce je socializační proces – socializace. Výše uvedená definice může být akcentovaná na vnitrostátní nebo regionální úrovni“⁵⁷.

Sociální práci s migranty můžeme definovat jako široký souhrn cílených aktivit, zaměřených na hledání řešení situace jednotlivců, rodin či komunity. Jedná se převážně o jejich adaptaci, integraci do české společnosti, nebo přípravu na případnou repatriaci.

Sociální integrace je komplexní proces, jehož úspěšnost ovlivňuje řada faktorů. Na straně hostitelské společnosti se jedná například o postoje veřejnosti vůči odlišnostem, ať již rasovým, etnickým či kulturním, nastavení migrační a integrační politiky, ekonomickou situaci, otevřenost vzdělávacího systému atp. Společnost tak nastavuje rámec integrace, který může být diferencovaný pro různé skupiny a kategorie přistěhovalců. Pro integrační proces jsou také významné charakteristiky a aktivity imigrantů a případná rozvinutost a charakter etnických komunit v zemi původu. Můžeme zmínit zejména jejich kulturní a sociální kapitál, jazykové dovednosti, motivaci k migraci, vzdělání, kvalifikaci a aspirace v nové společnosti⁵⁸. Nutnou ale ne dostačující podmínkou je také zájem a aktivní přístup přistěhovalců. Integrace je základně proces oboustranný.

⁵⁶ International Federation of Social Workers.

⁵⁷ KOZOŇ, Antonín. *Patopsychológia psychopatológie postihnutých v socializácii*. Trenčín: SpoSoIntE, 2010.

⁵⁸ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA (eds.) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd. Praha: SLON, 2009. s. 15.

5.1 Sociální potřeby migrantů

Potřeby migrantů nejsou ve větší míře rozdílné od potřeb nás všech. Zásadním rozdílem, který zde můžeme spatřit, je fakt, že k jejich uspokojení většinou nedochází v zemi původu. Tyto potřeby jsou většinou jedním z Pull faktorů, který tyto lidi motivuje k přesídlení např. do Evropy či do USA. Jsme pevně přesvědčeni, že život ve stálé nejistotě bez pocitu bezpečí jako je tomu např. ve válečných zónách či v rizikových oblastech je silnou motivací k jejich opuštění⁵⁹.

V této podkapitole se můžeme zmínit např. „Hierarchii potřeb A. Maslova“ (1970), představitele humanistické psychologie. O fyziologických potřebách a potřebě bezpečí již není třeba dále hovořit. Uvedme jen, že obecně platí: v důsledku dlouhodobějšího strádání se intenzita příslušné potřeby zvyšuje, zároveň roste úsilí a rozšiřuje se okruh způsobů zaměřených na dosažení cíle. Zdroj uspokojení ani způsob, jak jej dosáhnout, si příliš, případně vůbec nevybírám a postupně akceptuji jakoukoliv přijatelnou variantu.

Psychosociální potřeby nejsou vrozené a vytvářejí se pod vlivem sociokulturních podmínek, společnosti, v níž jedinec žije, a vyplývají z jeho pozice sociální bytosti. Jsou mnohem diferencovanější a individuálně specifičtější. Potřeby sounáležitosti, uznání jsou pro integraci do nového kulturního prostředí klíčové, zejména pak potřeba někam patřit, být členem sociální skupiny. Je nutné mít své místo a být respektován, nikoliv být na okraji společnosti a přehlížen či dokonce napadán pro svůj původ, náboženské přesvědčení aj. Sociální hodnocení ovlivňuje sebehodnocení a z něho vyplývající sebeúctu.

Sociální potřeby lze naplňovat v rámci sociálních skupin. Skupinová příslušnost provází člověka celý život, uplatňuje se v jeho chování, vynořuje se v jeho citech i v obsahu myšlení, a to i tehdy, když si to neuvědomuje a je prostorově vzdálen jakékoliv skupině.

Význam sociální skupiny vyplývá z její úlohy v našem životě, zvyšuje se nutnost přijímání skupinových řešení v činnosti lidí. Když posuzujeme jakoukoliv skupinu, i etnickou, je třeba vycházet z širšího společenského pozadí, v němž skupina vznikla. Jinak řečeno, každá sociální skupina je relativně samostatný a uzavřený sociální útvar, ale právě jen relativně. Její činnost, cíle, normy a hodnoty jsou ovlivňovány ostatními složkami společenské struktury, jejíž organickou součástí daná skupina je. Je to vlastně jakýsi zprostředkující článek mezi

⁵⁹ Viz příloha C, poslední aktualizace proběhla 26. května 2015.

jedinci a společností. Význam sociálních skupin pro život můžeme shrnout dle Řezáče (1998) takto:

- zprostředkovávají působení makrosociálního prostředí;
- mají formativní vliv ohledně dotváření sociálních rysů osobnosti;
- ovlivňují individuální výkonnost;
- posilují sociální identitu jedince, uspokojují důležité sociální potřeby a to: býti s lidmi, býti akceptován, získat uznání, seberealizovat se.

Při společné činnosti lidé nevyhnutelně vstupují do pracovního a psychologického kontaktu, jsou v součinnosti a stýkají se. Těsný styk je neoddělitelným prvkem životní praxe každého kolektivu a jeho duševních potřeb. Při vzájemné součinnosti jedinců, při jejich styku, vzniká přímá výměna myšlenek, názorů a idejí a projevují se různé formy vztahů lidí, sympatie, antipatie a jiné tzv. mezilidské vztahy. Během styků, součinnosti a vzájemných vztahů vznikají a vyvíjejí se různé sociálně psychologické jevy a procesy: vzájemné požadavky a výtky, neustálé celkové vzájemné hodnocení. Spolucítění a soucit, psychologické soupeření a soutěžení, napodobení, sebevědomí a prestiž, atp.

Imigranti jsou nuceni se nějak se změnou vyrovnat, zvyknout si anebo také ne. V těchto případech hovoříme o tzv. adaptaci. Adaptace je schopnost přizpůsobit se. Výraz je užíván v mnoha oblastech, můžeme se s ním mimo jiné setkat v biologii, psychologii, sociologii, ale i v umění a hudbě. Vždy však znamená přizpůsobení se. V psychologii schopnost jedince přizpůsobit se novým podmínkám, okolí, společnosti. Člověk, který je schopný adaptace, je adaptibilní, tj. přizpůsobivý, výsledkem je, že je přizpůsobený, tj. adaptovaný. Můžeme říci, že adaptace představuje proces kontinuálního vpravování jedince do nových, změněných či neobvyklých podmínek sociálního prostředí.

Nejedná se o pouhé přizpůsobení ani pasivní převzetí (i když i to existuje), ale o aktivní vyrovnání odehrávající se v materiální nebo psychické formě činnosti. Každý jedinec na něj musí reagovat, musí se s ním vyrovnávat, a to v rozmanité kvalitativní škále – od receptivního přijímání, přes pasivní podvolování se mu, až po aktivní účast na jeho tvorbě či přetváření.

Proces, v němž chybí dosahování vztahu harmonie jedince s prostředím, označujeme jako maladaptaci. Nedosáhne-li člověk stavu vpravenosti do sociálního prostředí, jedná se o maladaptovanost.

Průběh a kvalita adaptace závisí, na mnoha činitelích. Proto ve stejných vnějších podmínkách se různí jedinci adaptují rozdílně. U jedněch probíhá rychleji, u druhých pomaleji, jedni se

adaptují úplně, druzí jednostranně nebo špatně a více nebo méně produkují nepřiměřené, nežádoucí, neodůvodněné reakce. Ojedinele se však vyskytují i jedinci naprosto neadaptovaní.

Maladaptovaný jedinec projevuje výraznou emocionální instabilitu, psychickou nevyrovnanost, jeho chování a postoje odrážejí nedostatek uspokojení a ve svém okolí působí rušivě. Takový imigrant bývá zdrojem konfliktů, výchovných problémů a těžkostí. Projevy neadaptovaného chování závisí na úrovni maladaptace, a proto jsou u různých jedinců odlišné v obsahu, formě a intenzitě.

Jazykové znalosti

Kultura každého národa je vázaná na jazyk. Naučit se jazyk neznamena jenom získat schopnost hovořit a domluvit se, člověk získává i schopnost porozumět lidem, kteří tímto jazykem mluví, dostává se k jejich myšlení, jejich kultuře. Přes jazyk si uvědomujeme sami sebe. Český jazyk je řazen mezi slovanské jazyky západoslovanské, je bohatý, květnatý, na rozdíl od jiných jazyků.

Verbální asociace získané od subjektů určitých etnik totiž odrážejí nejen variabilitu jazykovou, ale zároveň také odlišnost jednotlivých kultur, s nimiž jsou určité jazyky spojeny. A zde je jednoznačně patrná odlišnost kultur, jazyk je determinantou lidského vědomí, chování

a prožívání. Pokud spolu komunikují příslušníci odlišných kultur, nemohou nikdy dosáhnout absolutního porozumění, neboť vnímají a chápou věci okolního světa skrze své jazyky, a tedy více či méně odlišně.

Zvládnutí českého jazyka je nutnou podmínkou, pak teprve můžeme řešit neznalost právní, finanční, a jinou. Nelze zavírat oči donekonečna, řešit pouze dílčí problémy a na různých fórech zaplakat nad tím, jak se nám nedaří integrovat etnika.

5.2 Znalosti a dovednosti nutné pro práci s migranty

V této podkapitole bude využito poznatků shromážděných během stáže autorky v Českém helsinském výboru a při průzkumu inzerce volných pozic sociálních pracovníků v multikulturních organizacích a integračních centrech. V oblasti pracovní náplně posloužily jako informační zdroj rozhovory s pracovníky Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty v České republice a také webové stránky jednotlivých členů konsorcia. Sociální pracovník pomáhá žadateli řešit problémy v oblastech: ubytování, zaměstnání, zdravotní péče, sociální zabezpečení, vzdělání a výchovy.

Představme si požadavky, které jsou kladeny na sociální pracovníky v oblasti práce s migranty. V první řadě je to kvalifikace pro výkon sociálního pracovníka dle § 110 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, dále praxe na pozici sociálního pracovníka minimálně 1-3 roky dle organizace. Významná je i jazyková vybavenost pracovníka, jde zejména o anglický, ruský a německý jazyk, kombinace i exotické jazyky jsou zde velkou výhodou. Většina organizací pracujících s migranty má zájem především o vysokoškolsky vzdělané sociální pracovníky, případně též víceoborové kombinace např. sociální práce + andragogika, pedagogika, personální řízení či psychologie. Dále je vhodná znalost cílové skupiny, a s ní spojené problematiky. Dalšími vlastnostmi a dovednostmi uchazeče o práci s touto skupinou by měli být kreativita, flexibilita, kolegiálnost, týmová spolupráce, schopnost efektivní a samostatné práce a ochota se učit nové věci. Z osobní zkušenosti autorky plyne, že rychlá adaptace je téměř nutností neboť změny v oblasti legislativy, sociálních a integračních politik i změny přístupu jednotlivých států se v současné době mění relativně často.

Typologii Payeho antirasistických / antiopresivních přístupů je možné stanovit i jako obecné přístupy sociální práce s migranty a aplikovat je na ni:

- **asimilační přístup** – sociální pracovník snižuje předpokládaný kulturní deficit subkultury, pomáhá zvládat akulturaci;
- **liberální pluralismus** – sociální pracovník respektuje princip rovnosti příležitostí;
- **kulturní pluralismus** – sociální pracovník přijímá kulturní různorodost, teorii multikulturalizmu, takže minorita si může zachovat své tradice;
- **strukturalismus** – sociální pracovník seznamuje skupiny s příčinami jejich diskriminace, a tak jim pomáhá;
- **menšinový přístup** – do procesu tvorby různých služeb zahrnuje sociální pracovník samotné menšiny a významně hodnotí názory minority.

Rozsáhlé znalosti a dovednosti nutné pro práci s migranty můžeme také vyselektovat z jejich pracovní náplně.

Pracovní náplň sociálních pracovníků při práci s migranty (2015)

- 1) **Základní sociální poradenství;**
 - *asistence s vyřizováním dávek;*
 - *řešení každodenních starostí a problémů.*
- 2) **Odborné sociální poradenství;**
 - **pracovní poradenství;**
 - *vyhledání pracovních míst na míru uchazeče;*
 - *vyhledání podnikatelských možností a podmínek, jež se musí splnit;*

- *asistence při výběru rekvalifikačních kurzů dle klientových schopností a situace na trhu práce;*
- *příprava klienta na rozličné typy pracovních pohovorů;*
- *žádosti o modrou kartu;*
- *žádosti o zaměstnaneckou kartu.*
- **pobytové a bytové poradenství;**
 - *prodlužování dlouhodobého pobytu;*
 - *žádosti o trvalý pobyt;*
 - *žádosti o občanství;*
 - *asistence s hledáním bydlení, kontrola nájemních smluv.*
- **poradenství v oblasti vzdělávání;**
 - *asistence při výběru a zápisu do mateřské školky;*
 - *asistence při výběru a zápisu základní školy;*
 - *pomoc s výběrem střední školy a vyplněním přihlášek;*
 - *pomoc s výběrem vysoké školy a vyplněním přihlášek;*
 - *asistence při procesu nostrifikace vzdělání;*
 - *pomoc při řešení problémů ve škole;*
 - *vyhledání kurzů dalšího vzdělávání.*
- **poradenství v oblasti péče o zdraví;**
 - *asistence se zajišťováním zdravotního pojištění;*
 - *asistence se zajištěním zdravotní péče;*
 - *pomoc s vyhledáním spádového praktického a odborného lékaře dle smlouvy s klientovou pojišťovnou.*
- **poradenství v oblasti rodiny;**
 - *asistence se zajištěním sňatků či rozvodů a s tím spojené agendy;*
 - *zprostředkování informací a asistence v oblasti přípravy na narození dítěte;*
 - *zprostředkování informací a asistence ve funerální oblasti;*
 - *asistence s řešením otázek souvisejících s institutem sloučení rodiny.*

K tomu je nutné dodat, že hlavním určujícím faktorem či rysem národních (i etnických) kultur jsou hodnoty. V psychologickém i sociologickém chápání jsou hodnoty chápány jako regulační mechanismy lidského chování, jež jsou pro určitou společnost charakteristické a projevují se v jejich sdílených normách, postojích, názorech a preferencích. Mívají silnou setrvačnost, přenášejí se z generace na generaci a jsou značně odolné vůči vnějším zásahům.

Dalším důležitým předpokladem pro úspěšnou práci s migranty je orientace v hodnotovém systému včetně religiozity a specifika životního způsobu, komunikace jednotlivých etnik, tzn. interkulturní a sociokulturní kompetence.

Z výše uvedeného jsou patrné rozsáhlé odborné znalosti, kterými musí disponovat sociální pracovník při práci s migranty. Při své stáži a praxích autorka zjistila, že se necítí zcela kompetentní k práci s migranty, a řadu informací bylo nutné doplnit samostudiem a účastí na seminářích. Eva Dohnalová uvádí:

„Důvody jsou následující – prvním důvodem je nedostatek ucelených studijních materiálů v oboru sociální práce, které se specializují na migranty a současně poměrný dostatek studijních materiálů zaměřujících se na práci s národnostními menšinami. Druhý důvod souvisí s pracovní zkušeností autorky, která je spjata jak s akademickou půdou, tak s prací v terénu.

Dovolujeme si totiž nabídnout tezi, že ve vzdělávacích kurikulech sociální práce jsou více akcentovány měkké dovednosti jako metody práce s klienty, psychoterapeutické / socioterapeutické přístupy, kvalita a etika výkonu sociální práce, manažerské dovednosti aj. Tvrdé znalosti ve smyslu odborných znalostí, zejména legislativy, politického a historického kontextu sociálních témat mnohdy nejsou dostatečně tematizovány.

Absolventi oborů zaměřených na sociální práce pak často velmi dobře zvládají formu výkonu sociální práce (např. individuálně a empaticky přistupují ke klientovi), nikoli však obsah (např. neznají, za jakých podmínek může cizinec žádat o dávky státní sociální podpory, atp.). Kompetentní přístup se vyznačuje kombinací jak znalostí a dovedností, tak postojů.

Sociální práce s migranty vyžaduje hluboké znalosti legislativy nejen národní, ale i evropské a mezinárodní. Po našich praktických zkušenostech se domníváme, že požadavky na kvalifikaci sociálních pracovníků, např. v nevládních organizacích pro práci s migranty, jsou poměrně vysoké. Pracovník by měl znát migrační a integrační politiku ČR a EU, sociální a pracovní legislativu, standardy kvality v sociálních službách, mít aspoň základní přehled o situaci v zemi původu migrantů, orientovat se v hlavních kulturních rozdílech, být mediátorem v případě interkulturních a komunikačních kolizí, být advokátem práv migrantů a navíc úspěšně psát žádosti o granty, aby měl být z čeho živ, atp.⁶⁰. A nízké platové ohodnocení je již jen smutným dovětkem.

5.3 Metodologie užívaná pro práci s migranty

Prezentovaná metodika vznikla v rámci projektu ESF „Využití potenciálu a kvalifikace imigrantů na českém pracovním trhu“, který realizovalo Multikulturní centrum Praha. Součástí projektu bylo celodenní proškolení pracovníků zejména neziskových organizací, dále pak tvůrců politik a strategických a koncepčních dokumentů v oblasti integrace cizinců. Jako pracovník mezinárodní neziskové organizace byla autorka v říjnu 2014 rovněž

⁶⁰ DOHNALOVÁ, Eva. *Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice*. Vyd. 1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012. s. 3-4.

proškolená. Metodika byla dále představena v rámci Panelu III. konference „Uznávání kvalifikace cizinců v České republice“, této konference se autorka v rámci sebevzdělávání rovněž účastnila.

Metodika sdílení zkušeností v oblasti pracovního uplatnění cizinců

1. Pracovní poradenství

V této části metodiky jsou uvedeny tři podkapitoly a to obecné, skupinové a individuální poradenství. V první podkapitole pracovního poradenství se tvůrci metodiky zaměřují na legislativu, zaměstnávání skrze pracovní agentury a také na to, jak reagovat adekvátně na pracovní nabídku formou životopisů a motivačních dopisů. Druhá podkapitola je zaměřena na skupinové poradenství a zaměřuje se na tematické skupinové kurzy a nácvik pohovoru typu „assessment center“, upozorňuje ale také na omezené možnosti individuálního přístupu ve skupině.

Poslední část se zaměřuje na dlouhodobé a hlubší individuální posilování schopností a dovedností jednoho konkrétního klienta. Základem je vytvoření individuálního plánu (IP) uživatele, zahrnujícího aktuální situaci klienta, pracovní zkušenosti, dosažené vzdělání, rekvalifikace, jazykové kurzy a certifikáty. Zahrnuty jsou též další dovednosti a znalosti, které by mohly uchazeči o práci pomoci. Jedním z klíčových bodů IP je stanovení cílů, jejich co nejdetailnější popis, jednotlivé kroky cesty za dosažením cíle s určením data, dokdy budou provedeny. Poslední částí IP je termín vyhodnocení a vyhodnocení samé.

Individuální práce s klientem v pracovním/kariérovém poradenství je zaměřena zejména na analýzu možností uplatnění klienta, přípravu na pohovor, analýzu možných překážek, které by mohly ohrozit úspěch klienta, a na jejich minimalizaci. Dalším bodem individuální práce s klientem je rozvoj „soft skills“. Pro některá zaměstnání není postačující mít pouze výborné znalosti, ale je nutná schopnost použít interpersonální dovednosti jako obranu před nedorozuměním či společenským faux pas. Tyto dovednosti klientům napomáhají s úspěšným pohybem v realitě všedního dne, ale i v zátěžových situacích, jakými jistě jsou výběrová řízení a zkušební doba v novém zaměstnání.

2. Vzdělávání (zvyšování kvalifikace)

Druhá kapitola metodiky je rovněž rozdělena do tří podkapitol, které se zaměřují na otázku rekvalifikací, nostrifikací a kurzy českého jazyka. První podkapitola se zaměřuje na umožnění již odborně vzdělanému cizinci proniknout do českého systému daného oboru díky rekvalifikaci, která tyto aspekty zohledňuje ve své náplni. Dále se tvůrci metodiky zabývají

finančními náklady na rekvalifikaci a možností získání státního příspěvku. Poslední část se věnuje speciálním (re)kvalifikačním kurzům zaměřeným na cizince, tyto kurzy se snaží využít jazykových a kulturních znalostí jedince včetně zkušeností z oblasti migrace. Častou profesí, na kterou se vybraní jedinci (re)kvalifikují, je lektor češtiny jako cizího jazyka či pracovník v sociálních službách se zaměřením na poradenství a asistenci migrantům.

Druhá část se zabývá možností získání oficiálního dokladu, který poukazuje na to, že migrantovo vzdělání je shodné se vzděláním a praxí, kterou lze získat na území ČR. Poukazuje se zde také na rozdíly mezi uznáváním zahraničního vzdělání a odborné kvalifikace. Třetí podkapitola se snaží řešit jednu z bariér bránících úspěšnému vstupu cizinců na trh práce – jazykovou bariéru. Nedostatečná znalost českého jazyka může činit problémy již při vyhledávání pracovní pozice, nehledě na tvorbu životopisu či motivačního dopisu. Z tohoto důvodu jsou kurzy nepostradatelným článkem procesu integrace do české společnosti.

3. Empowerment

Tento pojem znamená zmocňování, často je jím označováno též zvyšování sebedůvěry. Empowerment je snahou o aktivizaci klienta a snižování jeho závislosti na jakékoliv externí službě či instituci. V této kapitole je též zmíněno šest zásad empowermentu, kterých by se měl pracovník při práci s klientem držet. V prostředí firmy označuje tento pojem plynulé zvyšování kompetencí zaměstnanců s cílem plně převzít zodpovědnost za práci, kterou vykonávají. Toto plynulé zvyšování kompetencí pracovníka zvyšuje pocit sounáležitosti v pracovním kolektivu.

4. Nastartování vlastního podnikání

Tato část metodiky je také dělena do tří podkapitol: povinnosti podnikatele – fyzické osoby, pobytové oprávnění, registrace na úřady a potřebné formuláře. Autoři se zde zabývají začátky podnikání cizinců. Předkládají přehled druhů živností včetně podmínek k jejich praktikování. První podkapitola je tvořena povinnostmi podnikatele. Zahrnuje důležité informace o povinnostech příspěvků do sociálního a zdravotního systému a také daň z příjmu fyzických osob. Poslední část textu této podkapitoly se věnuje dotacím začínajícím podnikatelům. Druhá podkapitola se věnuje pobytovým oprávněním ve vztahu k podnikání, třetí podkapitolou je registrace na úřady a k tomu potřebné formuláře. V textu jsou zmíněny zejména instituce, které je cizinec povinen informovat v případě, že chce uskutečnit svůj podnikatelský záměr.

5. Mentoring a koučing

Tato část pojednává o metodách mentoringu a koučingu. Je zde popisován vztah mezi mentorem a mentem; koučem a klientem. Závěrečné pasáže obou krátkých textů jsou věnovány kladům těchto metod.

6. Networking

Networking je moderním přístupem s řadou výhod, který se snaží se o propojování jednotlivých aktérů, které spojuje nějaké téma či klíčové slovo. V tomto případě by spojnicí mohl být cizinec, migrant a pracovní trh. Snahou je vždy propojit všechny se všemi, pokud je to možné. Známe dva druhy těchto sítí formální a neformální. První využijeme při práci s klienty, druhé známe zejména z osobního života. S formálním networkingem se setkáváme zejména na workshopech, seminářích, a méně často na oborových konferencích.

7. Další metody práce s cizinci – terénní práce, interkulturní asistence a komunitní /sociální tlumočení

Sedmá část se dělí na dvě podkapitoly, první z nich se věnuje streetworku, druhá pak komunitnímu tlumočení a interkulturní asistenci. Streetwork v sociální práci má dlouhou historii, spočívá v aktivním vyhledávání potenciálních klientů. Jsou zde popsány základní úkony terénních pracovníků.

Další součástí jsou specifika terénní práce s cizinci, důraz je kladen zejména na požadavky a kvality pracovníka. Tím je myšlena jazyková vybavenost, znalost reálií, kulturních zvyků migranta a jeho země původu. Též je poukázáno na zvýhodnění migranta kvalifikovaného v našem vzdělávacím systému kurzem pracovník v sociálních službách se zaměřením na poradenství a asistenci migrantům. Celkem logicky lze konstatovat, že důvěra komunity se spíše upne k člověku stejného etnika, mluvícího jejich jazykem. Druhá podkapitola se v první části věnuje sociálnímu a komunitnímu tlumočení v institucionálním prostředí, okrajově pak organizaci META. Závěrem je zmíněna interkulturní asistence, která napomáhá při styku rozličných kultur. V této části najdeme odkaz na dobrou praxi neziskové organizace Klub Hanoi.

8. Diversity management

„Diversity management“ vychází z rozmanitosti jednotlivých národností. Základem je rozmanitá skladba pracovního kolektivu, což má oboustranně pozitivní účinky. Ve směru dovnitř jde o prohlubování tolerance k jinakosti, ve směru ven naopak text poukazuje

na větší rozdíly ve způsobech kreativity jedinců při řešení zadaných pracovních úkolů. V další části je však upozorněno i na negativní důsledky diversity managementu, pakliže nebude pevně uchopen a vymezen.

9. Média a jejich vliv na pracovní mobilitu cizinců

Text této části metodiky poukazuje na způsob, jímž je předkládáno téma cizinců, migrantů či soužití s menšinou ve společnosti prostřednictvím médií. Najdeme tu jak obecný pohled, tak i zaostření na téma pracovní migrace českém tisku. Text také zmiňuje, že je jen málo šancí a prostoru, které jsou cizincům v médiích poskytnuty. V závěrečné části textu je čtenář seznámen s informační rolí zejména lokálních oběživ městských částí a obcí, které jsou distribuovány zdarma a reflektují situaci dané lokality. Neziskové organizace i místní samosprávy mohou taktéž vytvořit článek do tiskoviny vycházející v dané komunitě. Tímto způsobem dochází k eliminaci jazykové bariéry a je tak možno oslovit i početnější skupiny, které nejsou vzdělány v řeči majoritní společnosti natolik, aby byly schopny porozumět složitějším textům.

6 Empirická část – výzkumné šetření

V průběhu studia jsme se seznámili s publikací RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA (eds.) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd. Praha: SLON, 2009, aj., kde autoři prezentují výzkumná zjištění sociální integrace přistěhovalců. Zajímavá byla zjištění ohledně strukturální dimenze sociální integrace. Od této doby však uběhlo skoro šest let, ač v historii lidstva nedlouhá doba, bylo zajímavé zjistit, zda v této oblasti došlo k nějakým výraznějším tendencím ke změnám.

„Společné soužití přistěhovalců a příslušníků domácí populace může probíhat různými způsoby, které vyplývají z přístupu majority v hostitelské společnosti i přistěhovalců samotných a které mají pro obě strany rozdílné důsledky. Může např. docházet k trvalému vydělení v procesech marginalizace a segregace (etnické enklávy, komunity), případně k jejich začleňování do okrajových subkultur. Na druhé straně může vzájemné soužití vést až k úplnému splynutí přistěhovalců s majoritní společností (asimilace). Zatímco segregace a marginalizace představuje pro obě strany nezanedbatelná rizika, asimilace ve smyslu úplného potlačení původní identity není nezbytnou podmínkou pro zachování sociálního smíru, minimalizaci rizik spojených s migrací. Současné přistěhovalecké politiky v EU kladou důraz na integraci přistěhovalců do majority, která je založena na jednotě v klíčových oblastech (zejména jazyk a liberálně-demokratické principy) při současném respektu k odlišnostem v oblasti kulturní a náboženské identity“⁶¹. Zda to obdobně bude chápáno i po roce 2015 ukáže čas a poučení z uplynulých let v původně západních zemích.

V uvedené publikaci se setkáváme s pojmem „etnická ekonomika“, což znamená vysoké vnitroskupinové vazby – podnikatelé, zaměstnanci, zákazníci, věřitelé jsou členy téže etnické skupiny. Její hodnocení není jednoznačné, z dlouhodobého hlediska spíše může bránit integraci.

Integrační politiky zemí EU spojují účast na pracovním trhu s ekonomickou samostatností přistěhovalců (spotřeba a daně), s nezávislostí na sociálních dávkách. Ze zjištění plyne, že zvýšenému riziku chudoby jsou v Evropě vystaveni zejména přistěhovalci ze třetích zemí.

⁶¹ RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA (eds.) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd. Praha: SLON, 2009. s. 23,24.

Ekonomická integrace přistěhovalců se neodvíjí pouze od jejich příjmů, ale souvisí s úrovní a strukturou výdajů, které se mohou např. v podobě remitancí navracet do zdrojové země⁶².

6.1 Cíl šetření, zvolené metody

Cíl šetření

V silách autorky nebylo možné zopakovat výzkum kolektivu autorů, proto bylo výzkumné šetření zaměřeno pouze na vybranou část strukturální dimenze. V rámci strukturální dimenze směřuje pozornost odborníků především k začleňování v ekonomické oblasti, hlavně na trhu práce, který dodnes představuje významný integrující mechanismus. Předpokladem pozitivních účinků pracovního uplatnění na začlenění do společnosti je dosažení určité kvality práce (mzdová úroveň, podmínky práce, pracovní doba, atp.) a z toho plynoucí sociální kontakt s majoritou. Cílem šetření bylo zjistit, zda došlo k tendencím ke změnám u některých faktorů strukturální dimenze sociální integrace.

Zvolená metoda

Pro výzkumné šetření byla zvolena technika sběru dat pomocí dotazníku, která je vhodná pro časově omezený hromadný sběr dat. Vzhledem ke krátkosti času, nebylo možné využít techniku rozhovoru jako v původním výzkumu. Zaměření je hlavně deskriptivní, cílené na zorientování, porozumění danému problému, tzn., bylo žádoucí získat vhled do některých částí strukturální dimenze integrace.

Jako podklad pro položky dotazníku sloužil „návod k rozhovoru“ v příloze č. 2 zmiňované publikace⁶³, který byl modifikován pro potřeby bakalářské práce, a ze kterého byly vyselektovány následující oblasti:

- země původu;
- rodinný status;
- vzdělání;
- kontext příjezdu do ČR;
- délky pobytu v ČR;
- typ pobytu;
- ekonomická aktivita v ČR.

⁶² RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA (eds.) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd. Praha: SLON, 2009. s. 27.

⁶³ Tamtéž. s. 274.

Tyto oblasti byly zkoumány ve 33 uzavřených otázkách nabízející seznam hotových odpovědí k volbě. Otázky byly formulovány jasně a konkrétně. Tím byly navozeny jasné a konkrétní odpovědi.

K vlastnímu dotazníku v jeho úvodu bylo připojeno stručné vysvětlení, které dotazovaného informovalo o cílech a úkolech dotazníku a poděkování (viz příloha A).

Vzorek respondentů

Rozdělení přistěhovalců na cizince třetích zemí a na občany EU je založeno především na specifickém právním postavení občanů EU v rámci evropského prostoru. Vstup a pobyt cizinců ze třetích zemí na území ČR podléhá výrazné regulaci. Přistěhovalci ze třetích zemí tvoří pestrou směs národností, kultur a jazyků. Protože je nutným předpokladem dlouhodobějšího běžného⁶⁴ pracovního či studijního pobytu zvládnutí českého jazyka, byla oslovena „Czech Prestige - jazyková škola Natálie Gorbaněvské, jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o.“

Vzhledem k početné skupině migrantů z Vietnamu byla kontaktována vietnamská komunita v Praze 4 - Libuši (klub Hanoi) prostřednictvím Ing. Cetlové, která lektoruje kurzy „Základy podnikání“ v projektech ESF Městské části Praha-Libuš pro tuto komunitu. Celkem bylo distribuováno 100 tištěných dotazníků. Poslední skupina byla oslovena cestou sociálních sítí. Celkem byly shromážděny údaje ze 74 čitelně a jednoznačně vyplněných dotazníků.

Analýza získaných dat / informací

Představovala utřídění sebraných dat do podoby, která je bezprostředně užitečná pro ověření hypotéz. Rozlišujeme význam slov „data a informace“. Data chápeme jako vstupní surovinu dále zpracovávanou informačním systémem výzkumu. Informace jsou také data, ovšem transformovaná do vhodné podoby pro ověřování hypotéz. Analýza dat obsahovala následující fáze:

1. v první fázi bylo nutné zabezpečit vstup dat do informačního PC systému. Cílem byla příprava korektních a kompletních dat. Korektní data - neobsahují chyby a nepřesnosti. Při vstupu do informačního PC systému byly vyřazeny nezodpovězené otázky;

⁶⁴ Nejsou zde myšleni špičkoví odborníci komunikující běžně v anglickém jazyce.

2. v druhé fázi došlo ke zpracování dat za použití třídění. Cílem je organizovat data tak, aby nám umožnily vyhodnotit, zda podporují hypotézy či nikoliv. Byla provedena analýza 1. stupně;
3. v konečné fázi byla data uspořádána do přehledových tabulek s grafickým vyjádřením.

6.2 Výsledky, zjištění

V oblasti integrace přistěhovalců a její strukturální dimenze byla věnována pozornost zejména jejich začlenění ve smyslu uplatnění na trhu práce, délce a typu pobytu, vzdělávání. Bylo zjištěno, že se v uvedených charakteristikách diametrálně neliší od původního výzkumu:

- země původu – nejpočetněji byla zastoupen Vietnam, Kazachstán, Rusko a Ukrajina; nejpočetnější věkové kategorie v rozpětí 15 až 30 let;
- rodinný status – početnější je skupina respondentů svobodných, celkem 41, v manželství 24; v zastoupení muži 39x a ženy 35x;
- vzdělání – nejpočetnější skupina je zastoupena středoškolským vzděláním s maturitou, následuje bakalářské a středoškolské vzdělání s výučním listem, poté je 2. stupeň vysokoškolského vzdělání následovaný základním vzděláním. Nejméně početnou skupinou jsou lidé s 3. stupněm vysokoškolského vzdělání; 16 jich získalo vzdělání v ČR, 58 respondentů v zemi původu; 26 respondentů si plánuje doplnit vzdělání v ČR a 23 si jej doplňuje aktuálně; z celkového počtu jich 36 již využilo procesu nostrifikace;
- kontext příjezdu do ČR – při příjezdu do ČR byl nápomocen komerční zprostředkovatel v počtu 25 případů, ale zejména rodina a přátelé u 37 respondentů;
- délky pobytu v ČR – délka pobytu je výrazně zastoupena pobytem do 1 roku – 33x, a do 3 let, 16 respondentů, následuje pobyt do 5 let v počtu 10 respondentů;
- typ pobytu – převládá dlouhodobý pobyt ve 35 případech, trvalý pobyt již získalo 25 respondentů a krátkodobý pobyt byl zastoupen 14 ti případy; české občanství již získalo 8 respondentů a 28 by jej chtělo získat; 34 přistěhovalců se chce v ČR usadit;
- ekonomická aktivita v ČR – zaměstnáno nebo podniká je 34 respondentů, 29 nikoliv, 22 respondentů hledá aktuálně zaměstnání; nejvíce jsou zastoupeni řadový zaměstnanci 31x, jako vedoucí v počtu 10, manažerskou funkci zastávají 4 respondenti; 26 respondentů vyjádřilo spokojenost s pracovním zařazením, 19 nespokojenost se současným pracovním zařazením; spokojenost s příjmem byla

vyjádřena 30x, nespokojenost u 44 dotazovaných; celkem v ČR pracuje 35 rodinných příslušníků a 27 jich hodlá ještě přijet do ČR.

Charakteristiky komunity migrantů z bývalého Sovětského svazu

Zejména žadatelů o azyl z Ukrajiny stoupá. Charakteristickým rysem je vysoká neorganizovanost, problémy při jednání na úřadech, problémy s cizími jazyky včetně češtiny.

Rusové jsou dnes občané Ruské federace, dlouhodobě patří k českým menšinám. Charakteristickou vírou je ruská pravoslavná církev, největší z pravoslavných církví. Specifika chování – např. pozdní příchody, problematický vztah k zákonům.

Kazaši - náboženství islám, obyvatelé evropského původu - křesťanství různých směrů, zejména ruské pravoslaví, dále pak katolíci, protestanti a judaisté.

V Uzbekistánu žije asi 130 národů, 80 % tvoří Uzbeki, Rusové jsou zastoupeni 5,5 %, Tádžici 5 %, Kazaši 3 %, Karakalpakové 2,5 %, Tataři 1,5 %, Kyrgyzové 1 %. Náboženské složení: umírněný sunnitský islám 88 %, pravoslaví 9 %, ostatní 3 %.

Bělorusko – migranti zejména politicky pronásledované osoby. Nejrozšířenější náboženstvím v Bělorusku je křesťanství - pravoslavné (70%), katolické (8%), uniatské (15%) a protestantské. Dále je přítomen judaismus a islám, jedná se o mnohonárodnostní stát.

Charakteristiky vietnamské skupiny migrantů

Vietnamci jsou ze své historie poznamenány mnoha válkami a strádáním. Existuje tam několik náboženských směrů s převládajícím buddhismem včetně křesťanství. Výrazným rysem vietnamské komunity je jejich uzavřenost a dodržování tradic. Jsou velmi zaměřeni na rodinu, mají přísná pravidla slušného chování, velký důraz kladou na dodržování osobní hygieny a na vzdělání. Není jednoduché získat jejich důvěru.

7 Diskuse

Miroslava Rákoczyová a Robert Trbola: strukturální dimenze integrace popisují v rámci – způsoby hledání zaměstnání.

V části věnující se aktivaci a využití sociálních sítí při hledání zaměstnání autoři uvádí, že významnou roli sehrává zejména rodina a přátelé. V rámci dotazníkového šetření, které bylo uskutečněno, se ovšem prokázalo, že jde nejen o rodinu a přátele, ale stejně významnou roli v pomoci zde sehrávají agentury práce a pracovníci NNO.

Strukturální dimenze integrace je popsána v rámci části - *studium a vzdělávání v ČR.*

Autoři v knize popisují charakteristický vysoký podíl osob, které mají zkušenost s vysokoškolským studiem v ČR. Popisují zde pull faktor v podobě kvality vzdělání, studium v Evropě“, a taktéž jeho relativní cenovou dostupnost, pokud jde o srovnání se západoevropskými zeměmi. Dovolíme si tímto oponovat autorům tvrzením, že mnohem větším pull faktorem je samotná prestiž např. Karlovy univerzity v Praze, která se jako jediná z českých univerzit řadí do prestižního „Šanghajského žebříčku - Academic Ranking of World Universities 2014“, a to v TOP 300. Dle Center for World University Rankings se řadí do TOP 300 univerzit v Evropě, spolu s Českým vysokým učením technickým v Praze. Rovněž můžeme autorům oponovat v oblasti cenové dostupnosti. Během posledních sedmi let totiž došlo k řadě změn v oblasti výše školného. Díky „STUDYinEUROPE.eu“ jsme porovnali aktuální průměrnou výši školného na státních vysokých školách v ČR a západní Evropě. Rádi bychom poukázali na fakt, že pro občany třetích zemí je mnohem výhodnější studium např. ve Francii, kde je průměrné školné v prvním stupni 188,10€, ve druhém 259,10€ a ve třetím 393,10€ ročně. V ČR je průměrné školné 1000€ za semestr.

Identifikační dimenze integrace – Česká republika jako nový domov.

Autoři zde na základě svého výzkumu shrnují, že většina jimi dotázaných respondentů vnímá ČR jako svůj domov. V rámci dotazníkového šetření, které bylo uskutečněno, zazněla otázka „Chcete se v ČR usídlit natrvalo?“ U této otázky jsme v procesu vyhodnocování papírových dotazníků mnohokrát našli dopsanou odpověď „Studuji, pak zpět do (země původu), tam domov.“. Tato odpověď mluví zcela jasně.

Dušan Drbohlav - migrační přechod a jeho podmíněnosti.

Autor v závěru této části knihy konstatuje, že ČR, Polsko a Maďarsko vykazují mnoho podobností ve své migrační situaci, jejím vývoji a rysech. Taktéž hovoří o tom, že všechny tři

země prochází transformací na imigrační země. Česká republika a Maďarsko dle autora již pokročily v tomto procesu, zatímco Polsko zaujímá specifickou pozici s nízkou mírou imigrace a stále poměrně vysokou mírou emigrace. Vzhledem k tomu, že tato publikace byla zpracována roku 2010 a rokem 2013 vstoupila v platnost tzv. „návrátová směrnice“, lze již z tohoto faktu usuzovat, že pozice těchto tří států se změnila.

Vezmeme-li v potaz migrační krizi a její stav počátkem léta 2015 zjistíme, že ČR ani Maďarsko nejsou imigračním cílem mas přicházejících do Evropy. Bohužel si však musíme připustit, že pozastavení platnosti systému Dublin III. maďarskou stranou, může minimálně dočasně ovlivnit ČR a transformovat ji na imigrační zemi. Toto pozastavení platnosti bude nicméně reflektováno ve vyhodnocení fungování systému Dublin III., které proběhne roku 2016, a zřejmě rovněž poslouží jako jeden z podnětů k jeho úpravě. Jestliže se vrátíme k současné roli Polska, lze ji vytušit i na základě článku Adama Leszczyński z listu Gazeta Wyborcza, který přinesl 2. července 2015 britský list The Guardian. Polsko se k celému tématu uprchlické krize staví zamítavě, nemá zájem zprostředkovat jakoukoliv pomoc imigrantům. Je pravděpodobné, že tento názor plyne z nepochopení morálních závazků a povinností Polska jako členské země EU pomoci tam, kde je to třeba. Tento smutný postoj dále rozvedla Dr. Weronika Rokicka koordinátorka kampaně polské pobočky Amnesty International. Dle mínění autorky je tento zamítavý postoj Polska spojen s faktem, že je považováno za nejhomogennější národ Evropy.

Vít Samek - Na důchody bude. Zachrání nás přistěhovalci.

Místopředseda ČMKOS a člen vládní komise pro přípravu změn v důchodovém systému uvedl v rozhovoru pro Parlamentní listy ze dne 4. srpna 2014 velmi zajímavou myšlenku, které bychom rádi oponovali. „Pozitivní přitom je, že přicházejí především mladší lidé v produktivním věku. Ti jsou z ekonomického hlediska pro nás nejvýhodnější, stačí jim jen zajistit práci. Budou-li ji mít, pak budou dotovat náš důchodový systém, protože s sebou nepřinášejí skrytý dluh spočívající v nákladech na péči od narození do vstupu na trh práce.“ Rozumíme-li jeho výroku dobře, stačí, aby vlády zvýšily investiční pobídky, a díky vzniku nových pracovních míst bude mít Evropa na důchody. Bohužel, nedomníváme se, že dotování našeho důchodového systému, potažmo evropských systémů tímto způsobem je možné. Důvodem našeho nesouhlasu je fakt, že na takovéto investiční pobídky reagují především nadnárodní společnosti, které nemalou část peněz ze státu odvádějí. Rovněž nesouhlasíme s tvrzením, že imigranti, kteří se k nám dostávají, nepřinášejí skrytý dluh. Tyto skryté finance vidíme v nákladech na sociálně-integrační proces, klíčový k jejich budoucímu působení

na trhu práce ČR. Náklady tohoto procesu jsou spojeny zejména s náklady na osvojení českého jazyka a reálií, zajištění kurzů sociokulturní orientace pro imigranty imigrantů, a to s důrazem na oblast platné národní legislativy. Vzhledem k psychické zátěži, která proces integrace provází, lze předpokládat, že současně vzniknou i náklady na krizovou pomoc těmto lidem, neboť běžné krizové linky nemohou pokrýt očekávaný nárůst imigrantské populace.

Závěr

Cílem této práce bylo na základě literární rešerše oborových teorie analyzovat uplatnění migrantů na trhu práce České republiky v kontextu sociální práce. Téma je pojato se značným interdisciplinárním přesahem, který bylo nutné zohlednit v předložené práci. Na počátku psaní této práce byla situace migrace a sociální integrace více méně stabilní a měla oporu zejména v Koncepti integrace cizinců na území ČR. Tato stabilita se během 1. pololetí 2015 značně destabilizovala, jak nám přináší analýza agentury FRONTEX, na kterou bylo poukázáno v rámci textu první kapitoly. Evropská unie a samozřejmě i ČR bude nucena na tuto změněnou situaci adekvátně reagovat. Jaké budou konkrétní dopady na ČR, nelze v tuto chvíli jednoznačně stanovit. Bylo by vhodné, aby ČR zůstala i nadále nikoliv cílovou, ale tranzitní zemí a udržel se celoevropský Dublinský systém.

S problematikou migrace úzce souvisí také příslušná legislativa, která je zmíněna v rámci textu třetí kapitoly. Česká republika, jako člen EU, musí akceptovat evropské směrnice a nařízení a rovněž je implementovat do své národní legislativy, která zasahuje do všech sfér života, jak majoritní populace, tak migrantů. Část práce je věnována sociální integraci migrantů, bez níž by nebyla jejich integrace do pracovního trhu možná. V této souvislosti je zmíněna podobnost mezi procesy sociální integrace Hartmuta Essera a typologií dimenzí sociální integrace dle Boswicka a Hackamanna. V rámci tématu integrace je rovněž nutné věnovat pozornost neziskovému sektoru, který sehraává klíčovou úlohu v integračním procesu. Domníváme se, že úloha SUZ ČR v oblasti integrace bude muset být v příštích dvou letech značně posílena, neboť bude docházet na základě mezinárodních závazků k navyšování počtu migrantů v ČR díky přerozdělování a také na základě Dublinského systému.

Vyhodnocení hypotéz:

- migranti přicházející do České republiky nemají v úmyslu zde získat státní občanství;

Hypotézu nám potvrzují výsledky dotazníkového šetření. Pouze 37,8% dotázaných, se zajímá o získání českého občanství.

- významné procento legálních migrantů pochází z bývalých států Sovětského svazu;

Hypotézu nám potvrzují výsledky dotazníkového šetření. Ve vzorku respondentů převažují z 66,2% migranti z bývalých států Sovětského svazu, a to zejména zástupci Kazachstánu, Ruska a Ukrajiny.

- část z nich plánuje získat vysokoškolské vzdělání v ČR;

Hypotézu nám potvrzují výsledky dotazníkového šetření. 35,1% dotázaných má v úmyslu si

na území ČR doplnit své vzdělání, ale zatím se na to pouze připravují; 31,1% dotázaných již v současné době své vzdělání aktivně doplňuje.

- je pravděpodobné, že se vysoce vzdělaní pracovníci ocitají na pracovních pozicích, které jsou pod úrovní jejich kvalifikace.

Hypotéza je částečně potvrzena výsledky dotazníkového šetření. U 71,1% dotázaných odpovídá pracovní pozice vyšší kvalifikace (maturita), nicméně u 28,9% dochází k fenoménu překvalifikovanosti. Po důkladné analýze jednotlivých dotazníků lze říci, že jde o migranty s prvním stupněm vysokoškolského vzdělání.

- čeští sociální pracovníci nejsou připraveni na specifika odborného sociálního poradenství pro migranty;

Hypotéza je částečně potvrzena na základě osobních pracovních zkušeností, komunikace s pracovníky v rámci odborných diskuzí, konferencí, workshopů a networkingových seminářů. Domníváme se, že samostudiem vybraných dokumentů např. Metodiky sdílení zkušenosti v oblasti pracovního uplatnění cizinců, dokumentárního filmu Lepší život - o životech pracovních migrantů v ČR atd., je možné doplnit chybějící informace o specifických oblastech odborného poradenství pro tuto cílovou skupinu. Bohužel se však domníváme, že vzdělávání v této oblasti je z větší části zprostředkováváno neziskovým sektorem, nikoliv školským (terciálním) sektorem.

V rámci výsledků dotazníkového šetření nepozorujeme výrazné odlišnosti s šetřením prováděným roku 2008 autory knihy Sociální integrace přistěhovalců v České republice, Miroslavou Rákoczyovou a Robertem Trbolou. U některých výsledků však k posunu došlo, více viz i předchozí kapitola. Nicméně se domníváme, že změny v této oblasti brzy nastanou, zejména s reakcemi státních integračních politik na uprchlickou krizi.

Domníváme se, že v současné době je více než nutné, řádně zohlednit problematiku práce s imigranty u budoucích sociálních pracovníků a ostatních pomáhajících profesí, neboť „uprchlická krize“ nezmizí v řádu měsíců ani let. Každý stát, včetně ČR, se bude s imigranty potýkat i nadále, a vzhledem k přerozdělování uprchlíků i ve větším měřítku než doposud. Bylo by proto vhodné vytvořit specializované semináře pro studenty, zabývající se oblastmi odborného sociálního poradenství pro migranty, viz i náplň práce sociálních pracovníků při práci s migranty.

Pod specifiky práce s migranty si představujeme zejména jiný socio-kulturně-spirituální model, který je nutné pozměnit na český. Procedura sama o sobě vyžaduje trpělivou snahu pracovníků, uvést imigranty do specifík našich systémů, legislativ a z nich vyplývajících

povinností.

Vzhledem k masivnímu nárůstu ilegálních migrantů na počátku léta 2015, nelze jednoznačně říci jakou formou a v jakém rozsahu bude integrace dále prováděna. Maďarská vláda rozhodla o stavbě obřího plotu na své hranici se Srbskem, je jen otázkou, zda v podobném duchu bude pokračovat EU na všech vnějších hranicích.

Předpokládáme existenci dalších charakteristik, které mohou vyplynout z budoucích výzkumů.

Aktuální otázky k řešení naší politickou reprezentací

- Otázka zda má u azylantů rozhodovat o jejich přijetí v ČR kulturní podobnost či přímo jejich víra?
- Otázka nárůstu uprchlíků z východu v blízkém časovém horizontu jako důsledek válečného stavu?
- Otázka nefunkčnosti „Projekt multikulturalismu“ aplikovaného v původních západních zemí již řadu let? (A. Merkel)
- Otázka jak je schopen jedinec s jiným vyznáním (mimo křesťanství) integrovat se do české společnosti?
- Otázka většího zapojení církví do péče o migranty / azylanty zejména pokud se jedná o rodiny?
- Otázka stanovení kvót pro členské země EU k přijetí migrantů?
- Otázka ochrany a obrany hranic Schengenského prostoru?
- Otázka zpřísnění „návrátové politiky“ v rámci států EU?
- Otázka práva veta ČR při výběru uprchlíků?

Seznam použité literatury

Prameny:

1. Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993. 1290 s.
2. Českomoravská konfederace odborových svazů. *Analýza zaměstnanosti a situace na trhu práce v roce 2014*. Praha: ČMKOS. Květen 2015.
3. DANICS Štefan a Tomáš KAMÍN. *Extremismus, rasismus a xenofobie*. Praha: PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-204-8.
4. DIENSTBIER, Jiří. *Návrh Vládní koncepce boje s korupcí na léta 2015 až 2017*. Praha: Úřad vlády, říjen 2014.
5. DOHNALOVÁ, Eva. *Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice*. 1. vyd. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012. 124 s. ISBN 978-80-87623-02-2.
6. DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme a odkud přicházíme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.
7. FRÝDLOVÁ, Pavla. *Nostrifikace: uznávání zahraničního vzdělávání v ČR*. In: *Slovo. Bulletin pro cizince a o cizincích*. Praha: SLOVO 21 občanské sdružení, 2/2014.
8. CHYTIL, Daniel a kol. *Cizinci v České republice*. Praha: Český statistický úřad, 2014. ISBN 978-80-250-2582-6.
9. JANÍČKO, Pavel. *Zaměstnanost mladých v České republice: pohled ČMKOS*. Praha: Friedrich Ebert Stiftung, 2012. ISBN 978-80-87748-04-6.
10. KAHOUN, Vilém a kol. *Sociální zabezpečení, vybrané kapitoly*. 2. akt. Vyd. Praha: Triton, 2013. 468 s. ISBN 978-80-7387-733-0.
11. KELLER, Jan. *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*. 1. vyd. Praha: SLON, 2011. ISBN 978-80-7419-059-9.
12. Kolektiv autorů. *Challenges Ahead: Integration of Migrants on the European Labour Market*. Bucharest, 2 nd CDCDI International Conference, March 2015.
13. Kolektiv autorů. *Česká imigrační politika – výzvy, vize, realita*. Sborník příspěvků z IV. Celostátní konference statutárních měst Plzeň 2012. Plzeň: Odbor sociálních služeb Magistrátu města Plzeň, 2012.
14. Kosmova Kronika česká (přibližně 1120-25). Z latiny přeložil Karel Hrdina a Marie Bláhová.
15. KOZOŇ, Antonín. *Patopsychológia psychopatológia postihnutých v socializácii*. Trenčín: SpoSoIntE, 2010. 174 s. ISBN 978-80-970121-7-5.
16. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Encyklopedie sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
17. MATOUŠKOVÁ, Lucie. *Poznámky ze semináře Uznávání klasifikace cizinců v České republice*. Praha: Vila Grébovka, listopad 2014.
18. Ministerstvo vnitra ČR. *Konec uprchlíků v Čechách aneb praktiky dr. Goebbelse*. Praha: Pomoz jednomu člověku, o.s., 2010. ISBN 978-80-254-8330-5.
19. MLÁDEK, Tomáš a kol. *Statistická ročenka hl. m. Prahy*. Praha: Český statistický úřad, 2014. ISBN 978-80-250-25886-4.
20. OECD. *International Migration Outlook 2014*. OECD Publishing. ISBN 978-92-64-22352-3.

21. POMAHAČ, Richard. Zajištění a vyhoštění žadatele o azyl. In: *Veřejná správa*. Praha: MV ČR, čtrnáctideník Vlády České republiky, roč. XXV. 13/2014. ISSN 1213-6581.
22. Projekt Využití potenciálu a kvalifikace imigrantů na českém pracovním trhu, CZ1.04/5.1./77.00292. *Metodika sdílení zkušeností v oblasti pracovního uplatnění cizinců*. Praha: Multikulturní centrum Praha. ISBN 978-80-87615-51-5.
23. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA (eds.) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. 1. vyd. Praha: SLON, 2009. 309 s. ISBN 978-80-7419-023-0.
24. REVÉZSOVÁ, Zuzana. Testy jako způsob vyloučení? In: *Slovo. Bulletin pro cizince a o cizincích*. Praha: SLOVO 21 občanské sdružení, 2/2014.
25. ŠAFRÁNEK, Luboš a Michaela KRATOCHVÍLOVÁ. Zaměstnanecké karty. In: *Slovo. Bulletin pro cizince a o cizincích*. Praha: SLOVO 21 občanské sdružení, 3/2014.
26. THOMPSON, N. *Anti-discriminatory practice*. London: Macmillan, 1997. 183 s. ISBN: 0333693698
27. ZUKAL, Jiří. Náklady na pracovní sílu. In: *Veřejná správa*. Praha: MV ČR, čtrnáctideník Vlády České republiky, roč. XXV. 13/2014. ISSN 1213-6581.

Legislativní zdroje:

28. Občanský zákoník - č. 89/2012 Sb., platný od 1. 1. 2014.
29. Správní řád - č. 500/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
30. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech.
31. Usnesení Zastupitelstva hl. m. Prahy č. 10/70 ze dne 4. listopadu 2011 ke zřízení Integračního centra Praha.
32. Vyhláška č. 12/2005 Sb., o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami.
33. Vyhláška č. 274/2004 Sb., kterou se stanoví seznam nemocí, které by mohly ohrozit veřejné zdraví, a seznam nemocí a postižení, které by mohly závažným způsobem ohrozit veřejný pořádek.
34. Vyhláška č. 429/2010 Sb., stanovící výjimky z povinnosti cizince požádat o vízum nebo povolení k pobytu na místně příslušném zastupitelském úřadu.
35. Úplné znění Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*., úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení *Listiny základních práv a svobod*. 9. vyd. Praha: Armex Publishing s.r.o., 2013. ISBN 978-80-87451-25-0.
36. Zákon č. 325/1999 Sb., zákon o azylu.
37. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
38. Zákon č. 101/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
39. Zákon č. 208/1993 Sb., o Úmluvě o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícím se právního postavení uprchlíků, ve znění pozdějších předpisů.
40. Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců, ve znění pozdějších předpisů.
41. Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.
42. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 20 Vzdělávání cizinců.
43. Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbytování státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
44. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.

Elektronické zdroje:

1. Cizinci. [online] Dostupné z: http://cizinci.poradna-prava.cz/folder05/tabulka_pobytu.gif. [cit. 12.7.2015].
2. Cizinecká policie. [online] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-831034.aspx>. [cit. 19.6.2015].
3. Desatero férového zaměstnavatele. [online] Dostupné z: <http://www.pracovnicevdomacnosti.cz/stahnout-soubor?id=149>. [cit. 2.7.2015].
4. Doklad o cestovním zdravotním pojištění. [online] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/doklad-o-cestovnim-zdravotnim-pojisteni-pri-pobytu-delsim-nez-90-dnu.aspx>. [cit. 25.5.2015].
5. Dlouhodobý pobyt. [online] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-dlouhodoby-pobyt.aspx>. [cit. 26.5.2015].
6. Etický kodex komunitního tlumočnicka. Komentář. [online] Dostupné z: http://www.meta-ops.cz/sites/default/files/eticky_kodex_aktualni.pdf. [cit. 1.7.2015].
7. Lazare, Daniel. *False testament: archaeology refutes the Bible's claim to history*. Harper's Magazine. 2002. fontes.lstc.edu/~rklein/Documents/lazare.htm
8. Mapa migračních tras. Frontex operational data. [online] Dostupné z: <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map>. [cit. 25.6.2015].
9. Mezinárodní organizace pro migraci. [online] Dostupné z: <http://www.iom.cz/o-nas>. [cit. 29.6.2015].
10. Obraz Mikoláše Alše - Příchod Čechův na Říp. [online] Dostupné z: http://www.podripsko.cz/clanekId-9-clanek-na_rip_po_stopach_praotce_cecha.html. [cit. 15.6.2015].
11. Obrázek č. 3 Migrace. [online] Dostupné z: http://cdn.topwar.ru/uploads/posts/2014-09/1410324871_main.jpeg. [cit. 15.6.2015].
12. Portál Inkluzivní škola. [online] Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/>. [cit. 31.6.2015].
13. Projekt „Rodina odvedle“. [online] Dostupné z: <http://www.slovo21.cz/index.php/aktuality/364-uz-v-nedeli-zazije-padesatka-ceskych-a-migrantskych-rodin-netradicni-obed-startuje-rodina-odvedle>. [cit. 26.5.2015].
14. Rizikové země. [online] Dostupné z: <https://secure.ervpojistovna.cz/download/WarList.pdf>. [cit. 30.5.2015].
15. Řízení o udělení mezinárodní ochrany. [online] Dostupné z: http://www.migrace.com/docs/letak-a3-cz-final_1328179760.pdf. [cit. 16.5.2015].
16. SIMI. [online] Dostupné z: www.migrace.com. [cit. 30.6.2015].
17. Sňatkoví uprchlíci si vybírají Češky na dovolených. RENDLOVÁ, Kateřina, mluvčí SCP ČR. [online] Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/373923-snatkovi-uprchlici-si-vybiraji-cesky-na-dovolenych.html>. [cit. 1.7.2015].
18. Správa uprchlických zařízení. [online] Dostupné z: <http://www.suz.cz/o-nas/o-nas/>. [cit. 28.6.2015].
19. Trasa biblického exodu. [online] Dostupné z: <http://wol.jw.org/cs/wol/ml/r29/lp-b/41>. [cit. 5.5.2015].
20. Typologie migrace. [online] Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/149_149_david_henig_migrace.pdf. [cit. 28.5.2015].

21. Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. [online] Dostupné z: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz>. [cit. 4.7.2015].
22. Veřejný ochránce práv. [online] Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>. [cit. 26.5.2015].
23. Víza. [online] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vizum-k-pobytu-nad-90-dnu-dlouhodobe.aspx>. [cit. 24.5.2015].
24. Zaměstnanecká karta. [online] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zamestnanecka-karta.aspx>. [cit. 26.5.2015].

Seznam obrázků

1. Obrázek č. 1 Obraz Mikoláše Alše - Příchod Čechův na Říp.
2. Obrázek č. 2 Migrace.
3. Obrázek č. 3 Trasa biblického exodu.
4. Obrázek č. 4 Mapa migračních tras, květen 2015.
5. Obrázek č. 5 Komunitní tlumočení.

Seznam tabulek

1. Tabulka č. 1 Zaměstnanost cizinců v ČR.
2. Tabulka č. 2 Zařízení SUZ, dle zaměření a lůžkových kapacit.
3. Tabulka č. 3 Index MIPEX.

Seznam příloh

1. Příloha A – Dotazník.
2. Příloha B - Stěhování národů.
3. Příloha C – Vztah k národnostním skupinám žijícím v České republice.
4. Příloha D – Evropský program pro migraci 2015.
5. Příloha E - Etický kodex komunitního tlumočnicka. Komentář.
6. Příloha F - Řízení o udělení mezinárodní ochrany.
7. Příloha G – Vyhodnocení dotazníku – tabulky.
8. Příloha H – Cizinci.

Summary

The following bachelor thesis deals with migration, social integration, possibilities of placing migrants onto the labour market in the context of social work. The theoretical part resulted from the primary literature, but due to its year of publication also from a variety of other up-to-date sources. The legislative frame and conditions of stay of migrants from the EU and third countries in the Czech Republic have not been left out either. More attention is paid to the conditions of stay of migrants from the EU and third countries in the Czech Republic. Their fulfilment is a prerequisite for getting a job on the legal labour market. Illegal employment is mentioned only marginally due to the fact that these illegally staying migrants are generally not clients of social workers.

The social work with migrants is not only based on sector theories, but also presents the latest methodology of work with migrants, to which the author has been trained.

MIPEX index is a globally respected indicator of the quality of integration policies, the creators of which are the think-tanks Barcelona Centre for International Affairs and Migration Policy Group. The evaluation of integration policies takes place at the 38 mainly European countries and examines eight different areas.

We believe that at present preparation to work with immigrants for the future social workers should be given more consideration as the refugee crisis will not disappear in a matter of months or years. Every country, the Czech Republic included, will continue to face the immigrants and due to the redistribution of refugees even on a larger scale than before. It would therefore be appropriate to establish specialized workshops for students involved in areas of professional social counselling for migrants - see the job description.

Beneath the specifics of working with migrants we imagine a notably different socio-cultural-spiritual model, which needs to be amended to become a Czech model. The procedure itself requires patient effort of the staff in order to teach the immigrants about the specifics of our systems, legislation and the resulting responsibilities.

The empirical part, consisting of a questionnaire and a subsequent analysis of the first grade, examines some aspects of the structural dimension of social integration. The bachelor thesis is concluded by current issues to be resolved in the field of migration, given by the situation at the beginning of the second half of 2015. Within the survey results we do not notice too much difference with the investigations carried out by the authors of the Social integration of immigrants in the Czech Republic Miroslava Rákoczyová and Robert Trbola in 2008. We cannot say that there was a significant change of trends in the monitored area observed in the last seven years. However, we believe that changes in this area will come soon, especially with the reactions of national integration policies on the refugee crisis.

Přílohy

1. Příloha A – Dotazník.
2. Příloha B - Stěhování národů.
3. Příloha C – Vztah k národnostním skupinám žijícím v České republice.
4. Příloha D – Evropský program pro migraci 2015.
5. Příloha E - Etický kodex komunitního tlumočnicka. Komentář.
6. Příloha F - Řízení o udělení mezinárodní ochrany.
7. Příloha G – Vyhodnocení dotazníku – tabulky.
8. Příloha H – Cizinci.